БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй ОБЛАСТНОЙ БА ГОРОДСКОЙ КОМИТЕДҮҮДЭЙ, БУРЯТ-МОНГОЛОЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ОРГАН.

№ 120 (6649)
ИЮНИИН 15
ЧЕТВЕРГ
1950 он

Сэн 20 мүнгэн.

Советскэ бюджет болбол дайнай хойто тээхи сталинска табанжэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэлдээ большевигүүдэй партиин хүтэлбэри доро, нүхэр Сталинай ударидалгаар манай арадай туйлаһан гайхамшагта амжалтануудые харуулна.

„ПРАВДА".

СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй 1950 оной июниин 13-ай хамтарһан заседани тухай

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Июниин 13-да, үдэшын 7 часта, Кремльдэ, Кремлевско Ехэ Ордон соо, Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтарһан заседани болобо.

Түрүүлэгшээр байһан—Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшэ **Ж. Шаяхметов** 1950 оной гүрэнэй бюджет тухай ба 1948 болон 1949 онуудай СССР-эй гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай элидхэлэй үгые СССР-эй Финанснуудай Министр **А. Г. Зверевтэ** үгэбэ.

Нүхэр Зверевэй элидхэлэй һүүлээр, Түрүүлэгшэ хадаа хэлсэхэ зүйлэй асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ тушаа палатануудаар абтаһан гуримай ёһоор, бюджетнэ комиссинуудай нэмэлтэ элидхэлнүүд, бюджет тушаа үгэ хэлэлгэ ба бюджедые баталалгань Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй заседанинууд дээрэ тус тустаа хэгдэхэ гэжэ мэдээсэнэ.

Энээгээр Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтарһан заседани дүүрэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй заседанинууд

Июниин 13-да, Москвада, Кремлевско Ордоной Ехэ Зал соо, СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ. Үдэшын 7 часта Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтарһан заседани хэгдээ.

Правительственнэ ложануудта нүхэр **И. В. Сталин**, нүхэд **В. М. Молотов, Г. М. Маленков, Л. П. Берия, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. А. Андреев, А. И. Микоян, Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин, А. Н. Косыгин, Н. М. Шверник, М. А. Суслов, П. К. Пономаренко** ба **М. Ф. Шкирятов** ерэбэ.

Депутадууд ба айлшад хүл дээрээ бодожо, агуу ехэ Сталинай ба гүрэнэй үнэн соратнигуудай хүндэлэлдэ үни удаанаар альга ташаба. Хэдэн минутын турша дотор Кремлевско ордон соо альга ташалган боложо, суглааргшад бүхы дэлхэйн ажалшадай ба советскэ арадай агуу ехэ вождь ба багшада хизааргүйгөөр дуратай ба үнэн сэхэ байһанаа мэдүүлнэ.

Түрүүлэгшын столдо Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Ж. Шаяхметов**, Союзай Соведэй түрүүлэгшын орлогшонор **А. И. Кириченко, Т. М. Зуева, А. Ю. Снечкус А. И. Ниязов**, Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор **М. Т. Якубов, М. В. Зимянин, Т. М. Матиашвили** һууба.

Түрүүлэгшээр байһан—Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ **Ж. Шаяхметов** 1950 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджет тухай ба 1948 ба 1949 онуудай СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай элидхэл хамтарһан заседаниин хэлсэхэ зүйлдэ табигдаа гэжэ мэдээсэбэ.

СССР-эй Финанснуудай Министр нүхэр **А. Г. Зверевтэ** элидхэлэй үгэ үгтэнэ.

Верховно Соведэй баталалгада СССР-эй Правительствоор табигдаһан 1950 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджет хадаа дайнай хойто тээхи Сталинска табанжэлые бэелүүлхэ хэрэгтэ Советскэ арадай туйлаһан угаа ехэ илалтануудые харуулна гэжэ нүхэр **Зверев** хэлэбэ.

Арадай ажахые хүгжөөхэ ба советскэ арадай материальна болон культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ хэрэгтэ туйлагдаһан ехэ амжалтанууд хадаа социалистическэ обществын гайхамшагта түгэс хүсэн тухай, Ленин-Сталинай идеянүүдэй бадаралта тухай, коммунистическэ партиин болон Советскэ гүрэнэй политикын шэнэдхэн хубилгагша агуу ехэ хүсэн тухай дахин дахин гэршэлнэ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

—Советскэ арад коммунистическэ общество байгуулха хэрэгтэ алдарта шэнэ илалтануудаар 1950 онные тэмдэглэжэ байна. Бидэниие коммунизмын агуу ехэ вождь, гениальна багша нүхэр Сталин энэ зорилго тээшэ бата найдабаритайгаар хүтэлэн ябана, —гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ.

Эдэ үгэнүүдынь алдарта коммунистическэ партиин хүндэлэлдэ, Советскэ арадай агуу ехэ вождь нүхэр Сталинай хүндэлэлдэ суглааргшадай нэрьемэ альга ташалгаар угтагдана.

Нүхэр **А. Г. Зверевэй** элидхэлэй һүүлээр Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтарһан заседани хаагдаһан дээрэ соносхогдоно.

И. В. Сталинтай Финляндиин Премьер-Министр г-н Урхо Кекконен уулзаба

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. В. Сталинтай Финляндиин Премьер-Министр г-н Урхо Кекконен июниин 13-да уулзаба.

Уулзалга дээрэ Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрын Орлогшо А. А. Громыко байлсаба.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

„Комунисти" газетые Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаха тухай

Ажалшадые Ленин-Сталинай идеянүүдэй ёһоор хүмүүжүүлхэ тушаа амжалтатайгаар хүдэлмэрилһэнэй ба республикын ажахы болон культурна байгуулалтада харуулһан габьяануудайнь түлөө, мүн эхилжэ гараһаар 30 жэлэй ойтой дашарамдуулан Грузиин КП(б)-гэй Центральна ба Тбилисскэ комитедүүдэй, Грузинска ССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй орган—«Комунисти» газетые **Ажалай Улаан Тугай** орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ШВЕРНИК.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1950 оной июниин 13.

СССР-эй 1950 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба СССР-эй 1948 ба 1949 онуудай Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай

СССР-эй Финанснуудай Министр А. Г. ЗВЕРЕВЭЙ элидхэл

I. 1948 ба 1949 онуудай бюджедэй дүүргэлтын дүнгүүд

Нүхэд депутадууд! СССР-эй Верховно Соведэй баталамжада СССР-эй Правительствоор табигдаһан СССР-эй 1950 оной Гүрэнэй бюджет хадаа дайнай хойто тээхи сталинска табанжэлые дүүргэхэ хэрэгтэ советскэ арадай туйлаһан гайхамшагта илалтануудые харуулна.

Ороной хохидоһон районуудые һэргээн бодхоохо, промышленность ба хүдөө ажахын дайнай урда тээхи хэмжээндэ хүрэхэ, тиигээд тэрэ хэмжээе нилээд ехэ гү, али бага хэмжээтэйгээр ахижа гараха гэжэ дайнай хойто тээхи табанжэлэй түсэб соо нүхэр Сталинаар табигдаһан гол зорилгонууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Арадай ажахые һэргээн бодхоохо зорилгоёо шиидхээд, Советскэ Союз *болбол* өөрынгөө экономико ба культурые саашадань тон хурдан темптэйгээр хүгжөөжэ байна. СССР-эй арадай ажахы хадаа дайнай урда тээхи 1940 *оной* хэмжээе бүхы дээрэнь нилээд үлүүлэн гараад, шэнэ хүсэн түгэлдэр дэбжэлтэдэ ябана.

Парти ба правительство болбол промышленностиин хүдэлмэрые улам саашадань һайжаруулха тушаа хэмжээ-ябуулгануудые 1949 ондо бэелүүлһэн байна. Энээнэй ашаар үйлэдбэриин хүсэнүүдые хэрэглэлгын хэмжээн дээшэлһэн, предприятинуудай доторой нэмэлтэ резервнүүд элирүүлэгдэһэн ба материальна үнэтэ зүйлнүүдые гаргашалха ябадалда алмалта туйлагдаһан байна. Энэ хадаа промышленна үйлэдбэриин 1949 ондо гэжэ түрүүшээр тогтоогдоһон түсэбые дээшэлүүлхэ арга боломжо Правительствода олгоһон байгаа. Жэлэй дээшэлүүлэгдэһэн түсэб манай промышленностяар 103 процент дүүргэгдээ.

СССР-эй бүхы промышленностиин 1949 оной валова продукци хадаа 1948 *онтой* жэшэхэдэ 20 процентээр, тиин 1950 оной 1-дэхи кварталда 1949 оной 1-дэхи кварталтай жэшэхэдэ, 22 процентээр ургаһан байна. 1949 оной һүүлшын кварталда промышленностиин валова продукциие һара бүри дунда жэшээгээр гаргалга хадаа дайнай урда тээхи 1940 оной хэмжээе 53 процентээр үлүүлһэн *байна.* Промышленна үйлэдбэриин энэ ургалта хадаа манай промышленностиин хүдэлмэриин шанарай показательнуудай саашадаа һайжаралгатай суг хамта ябаһан байна.

Мүн хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэнүүд амжалтанууд туйлагдаа. Советскэ гүрэн хүдөө ажахые улам ехэ хэмжээнэй түрүү техникээр хангана. Парти ба Правительствын эсэшэ сусашагүй анхарал оролдолгын ашаар СССР-эй хүдөө ажахы болбол этигэлтэйгээр хүгжэжэ ябана. 1949 ондо ороохото культурануудай валова ургасань 7,6 миллиард пүүд байжа, дайнай урда тээхи 1940 оной ургасые үлүүлээд, 1950 ондо гэжэ табанжэлэй түсэбөөр тогтоогдоһон хэмжээе туйлаха шахуу болоһон байна. Манай орон богонихон болзор соо ороохо тараанай проблемые шиидхээ. Техническэ культурануудай, илангаяа хлопогой ургасые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд правительствоор абтанхай. 1949 ондо тон шухала хэдэ хэдэн техническэ культурануудай валова ургасань 1940 оной ургасаһаа нилээд ехэ байһан байна.

Ороохо тараанай ажахыдахи туйлалтанууд малажалые бүхы хэмжээгээр хүгжөөхын тула таатай зохид условинуудые байгуулаа. Колхозууд ба совхозуудта нийтын малажалые хүгжөөхэ гурбан жэлэй түсэб бодото дээрээ амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Колхозуудтахи нийтын ашаг шэмэтэ адууһа малай тоо толгой үнгэрөөшэ жэлдэ 1940 онойхидо орходоо нилээд олон байһан юм.

Советскэ арад болбол нүхэр Сталинай үүсхэлээр баталан абтаһан, байгаалиие шэнэдхэн хубилгаха тухай асари ехэ түсэбые — ган гасуурта добтолхо ба тогтууритай үндэр баян ургаса хуряаха тухай дайшалхы программые айхабтар ехэ дэбжэлтэтэйгээр бэелүүлжэ байна. Энэ программые дүүргэлгэ хадаа арад зондо продуктнуудые, тиин промышленностьда түүхэй эдүүдые элбэг дэлбэгээр үгэхэ хэрэгтэ туйлай ехэ удхашанартай байна.

Коммунистическэ парти ба советскэ Правительство болбол ажалшадай материальна тэниглэн байдалые хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхэ тухай нүхэр Сталинаар заагдаһан зорилгые удаа дараалан бэелүүлжэ байна. СССР-эй национальна доход 1949 ондо сасуулагдаһан сэнгээр 1948 онойхидо орходоо 17 процентээр ехэ болоһон ба дайнай урда тээхи 1940 онойхиһоо 36 процентээр ехэ болоһон байха юм. СССР-эй национальна доходой ургалта хадаа дайнай һүүлэй үедэ социалистическэ үйлэдбэриин нилээд ургахын ба советскэ арадай ажабайдалай хэмжээнэй дээшэлхын тула условинуудые байгуулһан байна.

Промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэриин шэнэ амжалтануудай, ажалай бүтээсын ургалтын ба продукциин үнэ сэнгые химдаруулһанай үндэһэ һуури дээрэ 1950 оной мартын 1-һээ үргэн хэрэглэлэй эд товарнуудта гүрэнэй розничнэ сэнгүүд эгээл ехээр ба һүүлэй хоёр жэлдэ гурбадахяа химдаруулагдаһан байна. Үнэ сэнгүүдэй энэ химдаруулгаһаа арад зоной нийтэ шүүбэринь жэлдээ 110 миллиард түхэригһөө доошо бэшэ болоно.

Эд товарнуудта үнэ сэнгүүдые удаа дараалан химдаруулга, салин хүлһэнэй фондые, пенсинүүдые, тэдхэмжэнүүдые ба гүрэнэй зүгһөө арад зондо үгтэдэг бусад түлбэринүүд ба хүнгэлэлтэнүүдые ехэ болголго хадаа хүдэлмэришэд ба албахаагшадай бодото салин хүлһые саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ, колхознигуудай олзо доходой ургаха, ажалшадай материальна байдалые хэлбэришэгүйгөөр һайжаруулха ябадал хангана. Бүхыдөө хүдэлмэришэд ба албахаагшадай олзо доходууд хүдэлмэрилжэ байһан нэгэ хүндэ абажа харабал, сасуулһан сэнгээр 1949 ондо 1940 онойхидо орходоо 24 процентээр ехэ болоһон ба тараашадай олзо доходууд мүн тэрэ үедэ 30 гаран процент нэмэһэн байна.

Материальна тэнигэлэн байдалтай хамта советскэ арадай культурна хэмжээншье ургана. Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, һургуулинуудай, һуралсалай дээдэ заведенинүүдэй, научна институдуудай, больницануудай, амаралтын газарнуудай, арад зоной һуудал байдалые хангаха эмхи зургаануудай тоо олон болоно. Городуудта ба хүдөө нютагуудта байрын гэрнүүдые бариха талаар тон ехэ программа бэелүүлэгдэжэ байна. Дайнай хойто тээхи табанжэлэй дүрбэн жэл соо городуудта 72 миллион гаран квадратна метр талмайтай гэр байранууд баригдаһан ба һэльбэн заһагдаһан байна. Тэрээнһээ гадна, энэ хугасаа соо 2,3 миллион гэрнүүд хүдөө нютагуудта баригдаһан байха юм.

Социалистическэ экономикын хүсэн түгэс дэбжэлтэ хадаа СССР-эй мүнгэнэй системын саашанхи бэхижэлтые хангаһан ба советскэ түхэригэй худалдан абаха хүсые ехэ болгоһон байна. Манай түхэриг хадаа дэлхэй дээрэ эгээл бата ба тогтууритай валюта мүн. Советскэ Правительство болбол үнэ сэнгүүдые химдаруулхатай нэгэн доро энэ оной мартын 1-һээ түхэригэй курсые ехэ болгожо, түхэригэй курсые тэрэнэй алтанай хэмжээтэй зохилдуулан алтанай үндэһэ һуури дээрэ тоолохо шухала гэжэ мэдэрһэн байха юм. Советскэ түхэригэй курсые харин валютанууд тушаа дээшэлүүлһэн ябадал хадаа капиталистическэ системэдэ орходоо ажахын социалистическэ системын булюу һайн байһанай элитэ шэнэ гэршэнь болоно.

Советскэ худалдаа наймаае дэлгэрүүлхэ, үнэ сэнгүүдые химдаруулха, түхэригые бэхижүүлхэ ба тэрэнэй худалдан абаха шадабариие дээшэлүүлхэ тушаа дайнай хойто тээ Парти ба Правительствын бэелүүлһэн хэмжээ-ябуулганууд хадаа ажалай бүтээсые улам саашадань ургуулха, үйлэдбэриие хүгжөөхэ болон ажалшадай ажана тэнигэлэн байдалые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хүсэн түгэлдэр арга нүхэсэлнүүдые бии болгоһон байна.

Арадай ажахые хүгжөөхэ ба советскэ арадай материальна болон культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ хэрэгтэ туйлагдаһан гайхамшагта амжалтанууд болбол социалистическэ обществын хүсэн түгэс бата бэхи байдал тухай, Ленин — Сталинай идеянүүдэй мандажа бадарһан тухай, коммунистическэ парти ба Советскэ гүрэнэй политикын агуу ехэ шэнэдхэн хубилгагша хүсэн тухай үшөө дахин гэршэлжэ үгэнэ.

Коммунистическэ партиин хүтэлбэри доро, агуу ехэ Сталинай **(нэрьемэ үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалганууд)** гениальна ударидалга доро советскэ арад коммунизмын илаха зам дээрэ гайхамшагта ехэ илалтануудые туйлажа байна.

Арадай ажахые амжалтатайгаар хүгжөөлгэ, национальна доходые удаа дараалан ехэ болгожо байһан ябадал хадаа СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй ургаха ба социалистическэ гүрэнэй финанснуудые бэхижүүлхэ хэрэгтэ таатай зохид условинуудые байгуулаа.

СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй доходууд 1948 ондо 410,5 миллиард түхэриг байһанаа 1949 ондо 437,0 миллиард түхэриг хүрэтэрөө ургаба, тиихэдэ гаргашань мүн тэрэ үедэ 370,9 миллиард түхэригһөө 412,3 миллиард түхэриг хүрэтэрөө ургаһан байха юм. Бүхыдөө бюджедэй доходууд 1949 ондо 1948 онойхидо орходоо 26,5 миллиард түхэригөөр, тиихэдэ гаргашануудынь — 41,4 миллиард түхэригөөр ехэ болоһон байна. 1948 ондо оршонуудынь гаргашануудһаа 3.6 миллиард түхэригөөр, 1949 ондо — 24,7 миллиард түхэригөөр үлүү болоһон байгаа.

1949 ондо бюджедэй доходуудай гурбанай хоёр хубинь олзонуудһаа болон эрьесын налогһоо отчислени хэлгын ёһоор социалистическэ предприятинуудһаа ороһон байна. Арадай ажахыда олзонуудай нилээд ехэ болоһоной ашаар олзонуудһаа бюджедтэ ороһон мүнгэн 1948 онтой сасуулхада 54,9 процентээр ехэ болоһон байна. 1948 ондо орходоо олзонуудай ехэ болоһон ябадал хадаа промышленна үйлэдбэриин хэмжээнэй нэмэһэн ба социалистическэ предприятинуудай хүдэлмэриин шанарай показательнуудай һайжарһан ябадалаар туйлагдаһан байна. 1949 ондо промышленностьда хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсэ 1948 онойхиһоо 1 процентээр ургаһан, продукциин өөрынь үные химдаруулха даалгабари үлүүлэн дүүргэгдэһэн байна. Хүдэлмэришэдэй ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй үйлэдбэриин мэргэжэл дээшэлээ. Ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй эмхидхэхы дүй дуршалынь ургаба, тэдэнэр үйлэдбэриин экономикые нилээд ехээр мэдэдэг болоо, шэнэ түрүү техникые һайнаар хэрэглэжэ ба предприятинуудай материально-техническэ резервнүүдые шадамараар маневрировалжа һураа. Ажахын доторой ресурснууд дэлгэрэнгы воспроизводствын тулада улам ашагтайгаар хэрэглэгдэдэг болоо. Арадай ажахын һалбаринуудта товаро-материальна үнэтэ зүйлнүүдэй эрьесэнь хурдадхагдаһан ба эрьесын мүнгые ашаглаха ябадал һайжарһан байна.

СССР-эй 1949 оной гүрэнэй бюджет хадаа арадай ажахын хэлбэришэгүй хүгжэлтые, ажалшадай культурын саашанхи ургалтые, СССР-эй оборонно хүсэ шадалай бэхижэлтые финансова ресурснуудаар хангаһан байна. Түсэбтэй зохилдуулан арадай ажахые финансировалха хэрэгтэ 161,9 миллиард түхэриг үгтэһэн байгаа. Социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта гаргашанууд 116,0 миллиард түхэриг, оборонодо — 79,2 миллиард түхэриг ба захиргаанда — 13,5 миллиард түхэриг болоһон байна.

Арадай ажахыда ресурснуудые гульдхаха ба тэдэниие социалистическэ дэлгэрэнгы воспроизводстводо хэрэглэхэ ябадалда СССР-эй гүрэнэй бюджедэй үүргэнь 1949 ондо улам үргэдэһэн байна. Ажахын түсэбүүдые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө шалгалта хиналтые бэелүүлхэ хэрэгтэ мүнгэнэй үүргэнь ургаа.

Арадай ажахын хүсэн түгэс дэбжэлтын ба эд товарнуудта үнэ сэнгэй химдарагдаһанай үндэһэ һуури дээрэ Советскэ Союзай финанснууд болбол жэл бүри бэхижэн, түхэригэй худалдан абаха шадабаринь саг үргэлжэ дээшэлэгдэжэ байна. Тон ондоо байдалые капиталистическэ оронуудта харанабди. Капиталистическэ гүрэнүүдэй экономиконь шэнэ экономическа кризисэй урган һүжэржэ байхатай хамта улам бүри ехэ бэрхэшээлнүүдтэ ороно. США-да ба капиталистическэ бусад оронуудта үйлэдбэринь хороно, хүдэлмэригүйдэлгэ айхабтар ехэ хэмжээтэйгээр ургана, ажалшадай материальна байдал эрид муудана.

США, Англи ба капиталистическэ бусад оронуудай реакционно захиргаашадай бэелүүлжэ байһан агресси ба шэнэ дай бэлэдхэлгын политикын эсэстэ буржуазна гүрэнүүдэй бюджедүүд дотор сэрэгэй гаргашанууд тон ехэ хэмжээтэйгээр ургана, тэрэнэй хамаг хүндэ хүшэрынь налогуудые нэмэлгээр ажалша нийтын нюрган дээрэ ашагдана. Жэшээлхэдэ, Америкын Холбоото Штадуудта 1950—1951 бюджетнэ ондо налогуудайнь сумма хадаа 1938—1939 онойхиһоо 8 дахин шахуу, тиин Англида налогууд энэ үе соо 4-һөө үлүүтэй дахин ургаһан байха юм. Францида налогуудай нийтэ сумманъ 1950 ондо хоёр триллион хоёр зуун табин миллиард франк хүрэһэн байна; дайнай урда тээхи үетэй сасуулхада налогуудынь 30 дахин ургаһан байха юм.

Сэрэгэй гаргашануудай айхабтар ехэ ургалта хадаа капиталистическэ оронуудай бюджедүүдтэ мүнгэнэй тон ехээр дуталгые ушаруулдаг байна, тэрэ дуталга болбол гүрэнэй үри шэрые ехэ болголгоор, саарһан мүнгэ гаргалгаар бүтүүлэгдэдэг байха юм, тэрэнь инфляци һүжэрөөдэг байна. Үнэ сэнгүүдэй ургахатай, инфляциин үргэлжэлхэтэй болон валютануудай курсын унахатай хамта капиталистическэ оронуудтахи мүнгэнэй эрьелтэ ба финанснууд улам бүри тогтууригүй болоо.

Баруун Европын оронуудые политическэ ба экономическа талаарнь мүлжэхэ зэбсэг болоһон «Маршаллай түсэб» хадаа маршаллизованна оронуудай экономическа ба финансова байдалые эрид муудуулха ябадалда, тэдэнэй промышленность ба хүдөө ажахые унагааха ябадалда, гадаадын худалдаа наймаае таһалха ба инфляциие һүжэрөөхэ ябадалда хүргэхэ ёһоороо хүргэһэн байна. Жэшээлхэдэ, Франци болбол дайнай хойто тээ өөрыхгөө

(*Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта*)

СССР-эй 1950 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба СССР-эй 1948 ба 1949 онуудай Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай

СССР-эй Финанснуудай Министр А. Г. ЗВЕРЕВЭЙ элидхэл

(Үргэлжэлэл)

валютые хэдэн дахин һэлгэһэн, тодорхойлон хэлэбэл, тэрэнэйнгээ үнэ сэнгэй нилээд доошоо ороһые хуулитаар мэдэрһэн байна. Үнэ сэнгэй саашадаа ургажа байһан дээрэһээ франкын худалдан абаха шадабаринь саг үргэлжэ доошоо ороно; французска хүдэлмэришэд ба албахаагшадай бодото салин хүлһэнь лайнай урда тээхи үедэ орходоо хоёрһоо үлүү дахин доошоо ороһон байха юм.

Американска монополистнууд «валютна диктат» гэдэгэй политикые бэелүүлэн, гуша шахуу капиталистическэ оронуудай валютануудые долларһоо хүнгэн болгоһон ба баруун европейскэ оронуудай промышленна предприятинуудые ба тэдэнэй колонинуудтахи түүхэй эдүүдэй уурхайнуудые үлэмжэ химдаар худалдан абаха арга өөһэдтөө хангаһан байна. Девальвацинуудые хэһэнэй ба тэрэнэй һүүлээр тон олон эд товарнуудта үнэ сэнгые дээшэлүүлжэ байһанай эсэстэ инфляци шангадажа, ажалшадай ажабайдалай хэмжээнь улам бүри муудана. Валютануудые үргэнөөр девальваци хэлгэ хадаа капиталистическэ дэлхэйн экономическа бэрхэшээлнүүдые хүнгэдхөөгүй, харин улам шангадхаһан, капиталистическэ оронуудай хоорондохи зүрилдөөнүүдые хурсадхаһан байна.

«Ажахын капиталистическэ системэ һууригүй, мүн бата бэшэ, тэрэ хадаа өөрынгөө наһые наһалан дүүргэжэ байна, өөрынгөө һуурине ажахын ондоо, дээдэ, советскэ, социалистическэ системэдэ үгэхэ ёһотой» (үни удаан үргэлжэлһэн альгаташалганууд) гэһэн нүхэр Сталинай үгые капитализмын лагерьта улам бүри ургажа байгаа экономическа ба финансова бэрхэшээлнүүд үшөө дахин баримталжа үгэнэ.

Капиталистическэ оронуудта экономико ба финанснуудай унажа байхадань Советскэ Союзай, тэрэшэлэн арадай демократиин оронуудай ажахы ба культурань амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. Советскэ Союзай тон баян дүй дүршэлые ашаглан, арадай демократиин оронууд болбол промышленность, транспорт, банкнууд ба хэлхээ холбоогоо национализировалан, империалистнуудай дарлалтаһаа сүлөөлэгдэһэн ба социалистическэ ажахые байгуулха арга боломжо олоһон байна. Арадай демократиин оронууд болбол дэлхэйн хоёрдохи дайгаар тэдэнэй ажахыда ушаруулагдаһан айхабтар ехэ гарза хохидолнуудтайшье һаа өөрынгөө экономикые богони болзор соо, Советскэ Союзай туһаламжаар һэргээн бодхоогоод, тэрэнээ саашадань хүгжөөжэ байна. Тэдэнэр социализмын замаар ябажа, ажалшадай материальна байдалые нилээд һайжаруулжа шадаа.

СССР-эй арадай ажахын хүгжэлтэдэхи амжалтанууд, советскэ финанснуудай болон мүнгэнэй харилсаанай саашанхи ургалта хадаа ажахын социалистическэ системын түгэлдэр ехэ хүсэн ба агууехэ булюу байдал тухайнь гэршэлжэ үгэнэ.

II. СССР-эй 1950 оной Гүрэнэй бюджет

Арадай ажахые улам саашадань хүгжөөн дэбжүүлхэ ба советскэ финанснуудые бэхижүүлхэ хэрэгтэ Парти ба Советскэ Правительствоор 1950 ондо ехэ зорилгонууд табигданхай.

СССР-эй гүрэнэй бюджет хадаа энэ жэлэй арадай ажахын түсэбые заатагүй дүүргэхэ ба промышленна продукци, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын, түмэр замуудай ашаанай эрьесын талаар дайнай хойто тээхи табанжэлэй даалгабаринуудые нилээд үлүүлэн дүүргэхэ ябадалые финансова ресурснуудаар хангаха ёһотой.

1950 ондо арадай ажахын бүхы һалбаринуудта ашаг олзо дээшэлүүлгые туйлаха шухала. Энэ хадаа советскэ гүрэндэ социалистическэ үйлэдбэрилгые улам үргэдхэхэ хэрэгтэ ресурснуудаа гүйсэд элсүүлхэ арга олгохо байна. Үйлэдбэриин бүтээсын саашанхи ургалтын, гол зөөри хэрэгсэлнүүдэй ашаглалгые һайжаруулгын, түүхэй эд, материал, түлишэ ба электроэнергиие гаргашалха нормонуудые бага болголгын, гээлтэнүүд ба үрэ ашаггүй гаргашануудые усадхалгын, тэрэшэлэн товаро-материалнуудай үнэтэ зүйлнүүдэй эрьесые түргэдхэлгын үндэһэ һуури дээрэ бүхы предприятинууд үйлэдбэриин түсэбүүд ба продукциин өөрынь үные химдаруулха даалгабаринуудые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэлые шангадхаха хэрэгтэй. Эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ социалистическэ мүрысөөе улам саашадань дэлгэрүүлгэ угаа ехэ удхашанартай байна.

Арадай ажахыда бии байгаа резервнүүдээ элирүүлэн гаргаха ба тэрээниие дүүрэнээр ашаглаха, финанснууд болон мүнгэнэй системые бэхижүүлхэ, түхэригэй худалдан абаха шадалые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэрилгын ба товарай эрьесын хойноһоо түхэригөөр хиналта шангадхаха ябадал хангаха шухала.

СССР-эй 1950 оной гүрэнэй бюджет хадаа 432,0 миллиард түхэригэй доходтойгоор ба 427,9 миллиард түхэригэй гарашатайгаар гарашада орходоо 4,1 миллиард түхэриг ехэ орошотойгоор баталалгада табигдажа байна.

1950 оной бюджедэй доходууд ба гаргашанууд хадаа 1950 оной январиин нэгэндэ хүндэ промышленностиин продукциин ба ашаанай тарифуудай оптово үнэ сэнгэй ба энэ жэлэй мартын 1-дэ үргэн хэрэглэлэй эд товарнуудай гүрэнэй розничио үнэ сэнгэй химдаруулагдаһаниие хараадаа абажа тодорхойлогдоһон байна. Үнэ сэнгэй химдаруулагдаһантай дашарамдуулан 1950 ондо гүрэнэй бюджедэй доходуудай хэмжээнь үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулхада нэгэ хэды бага болоһон байха юм. Гэхэтэй хамта, түхэригэй худалдан абаха шадал үшөө ехэ болоо гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй.

Социалистическэ гүрэнэй бюджедэй мүнгэн зөөриин гол хубинь арадай ажахые хүгжөөлгэдэ, арадзоной культурые дэбжүүлгэдэ, материальна байдалай хэмжээе дээшэлүүлгэдэ зорюулагдаха байна. Бюджедэй бүхы гаргашын гурбанай нэгэ хубиһаа дээшэнь—164,4 миллиард түхэригынь арадай ажахыда һомологдохо юм. Социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта 120,7 миллиард түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдана. Хамта дээрээ СССР-эй гүрэнэй бюджедэй бүхы гаргашануудай гурбанайнь хоёр хуби арадай ажахыда ба культурада һомологдоно.

1950 ондо арадай ажахые ба социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудые финансировалха гаргашанууд 1946 ондо — дайнай хойто тээхи табанжэлэй түрүүшын жэлдэ гаргашалагдаһанда орходоо нэгэ хахад дахин ехэ болоно.

Союзна республикануудай республиканска болон нютагай ажахы ба культурые улам саашадань хүгжөөхэ зорилгонуудтай дашарамдуулан, республиканска ба нютагай бюджедтэ энэ талаар ехэ мүнгэн һомологдохо байна.

1950 ондо союзна республикануудай гүрэнэй бюджедүүдэй бүхы хэмжээн 96,6 миллиард түхэригөөр, тэрэ тоодо арадай ажахые финансировалгада—21,2 миллиард түхэригөөр, социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта—65,2 миллиард түхэригөөр хараалагдана.

Союзна республикануудай гүрэнэй бюджедүүдээр арадай ажахыда үгтэхэ 21,2 миллиард түхэригһөө республиканска ба нютагай промышленностиие финансировалгада—3,7 миллиард түхэриг, хүдөө ажахыда—9,3 миллиард түхэриг, коммунальна ба гэр байрын ажахыда 5,6 миллиард түхэриг һомологдохоор хараалагдаһан байна. Гадна, энэ зорилгонуудта союзна республикануудай ажахыһаа ороһон олзонууд 6,5 миллиард түхэриг үгтэхэ юм, тиихэдэ 1949 ондо 5.1 миллиард түхэриг һомологдоһон байгаа.

Арадай ажахын гаргашануудые финансировалха хэрэгтэ өөһэдын ресурснуудай хубиие ехэ болголго ба 1950 ондо республиканска ба нютагай предприятинуудай мэдэлдэ байһан предприятинуудай олзонуудынь союзна республикануудай бюджедүүдтэ нилээд ехээр ургаһан ябадал хадаа республиканска ба нютагай ажахые улам саашадань хүгжөөлгэдэ ба бэхижүүлгэдэ нүлөөлхэ байна.

Союзна республикануудай гүрэнэй бюджедүүд нёдондонойхидо орходоо 2,9 миллиард түхэригөөр гү, али 3,1 процентээр ехэ болоод, иимээр хараалагдана гэбэл: РСФСР-тэ—53909 миллион түхэригөөр, Украинска ССР-тэ—17194 миллион түхэригөөр, Белорусска ССР-тэ—3730 миллион түхэригөөр, Узбекскэ ССР-тэ—3482 миллион түхэригөөр, Казахска ССР-тэ—4022 миллион түхэригөөр, Грузинска ССР-тэ—2474 миллион түхэригөөр, Азербайджанска ССР-тэ—1921 миллион түхэригөөр, Литовско ССР-тэ—1353 миллион түхэригөөр, Молдавска ССР-тэ—1,065 миллион түхэригөөр, Латвийска ССР-тэ—1426 миллион түхэригөөр, Киргизскэ ССР-тэ—1048 миллион түхэригөөр, Таджикска ССР-тэ—1048 миллион түхэригөөр, Армянска ССР-тэ—1115 миллион түхэригөөр, Туркменскэ ССР-тэ—1085 миллион түхэригөөр, Эстонско ССР-тэ — 1020 миллион түхэригөөр, Карело-Финскэ ССР-тэ—750 миллион түхэригөөр.

Союзна республикануудай гүрэнэй бюджедүүдээр арадай ажахыда ба социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта һомологдоһон ехэ хэмжээнэй мүнгэн зөөри хадаа ленинско-сталинска национальна политикын принципүүдэй хэлбэрышэгүйгөөр бэелүүлэгдэжэ байһые гэршэлнэ. Парти ба Советскэ Правительство болбол республиканска болон нютагай ажахынуудые улам саашадань хүгжөөхэ тухай, союзна ба автономно республикануудай арадуудай культурын ургалта тухай угаа ехээр анхаран оролдоно. Энэ хадаа финанснуудта анхаралаа ехээр табихыень, бюджедэй доходуудай дүүргэлтые хангахыень, гүрэнэй мүнгэн зөөри гаргашалалгада алмалта хэхыень, республиканска ба нютагай ажахынуудые үдэр бүриин хүтэлбэрилгые шангадхахыень союзна ба автономно республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдые, ажалшадай депутадуудай соведүүдэй гүйсэдкомуудые, ажахын хүтэлбэрилэгшэдые уялгална.

1950 ондо арадай ажахые финансировалга

СССР-эй гүрэнэй бюджет болбол арадай ажахын 1950 оной түсэбтэй гүйсэд зохилдуулан табигдаһан байна. Доходуудай ба гаргашануудай талаар арадай ажахын һалбаринуудтай бюджедэй харилсан зохилдолго хадаа промышленна ба хүдөө ажахын продукциин үйлэдбэрилгые саашадань нилээд ехээр ургуулха, транспортна ашаа зөөлгын хэмжээе ехэ болгохо ба ажахыда хүдэлмэриин шанарай показательнуудые ехээр һайжаруулха ябадалые хараадаа абалсан тодорхойлогдоо.

1950 ондо промышленностиин валова продукци 1949 онойхитой сасуулбал нилээд ехэ болохо ёһотой, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ ехээр ургаха, тэрэшэлэн түмэрзамай болон бусад түрэлэй транспортын ашаа шэрэлгын эрьесэ ехээр ургаха болоно. Эдэ зорилгонуудта 164,4 миллиард түхэриг һомологдохоор энэ жэлэй гүрэнэй бюджет дотор хараалагданхай, тэрээнһээ промышленностиие финансировалгада 85,3 миллиард түхэриг, хүдөө ба ой модоной ажахые хүгжөөлгэдэ 36,6 миллиард түхэриг, бүхы түрэлэй транспортын ба хэлхээ холбооной гаргашануудта 15,0 миллиард түхэриг һомологдохонь.

Арадай ажахые финансировалгада һомологдоһон зөөриин гол хубинь урда жэлнүүдтэл адляар капитальна шэнэ барилгада гаргашалагдахаар хараалагдана. 1950 ондо арадай ажахыда капитальна хүдэлмэринүүдэй хэмжээ урда жэлтэй гасуулбал нилээд ехээр ургаха юм. Централизованно ба централизованно бэшэ капиталовложенинүүдые ба барилгын эрьесын мүнгэ зөөриие финансировалга болбол капитальна хүдэлмэринүүдэй хэмжээнэй ургалтые ба гүрэнэй сэнгүүдэй химдарһаниие хараадаа абалсажа, 1950 ондо 135, 6 миллиард түхэригэй хэмжээтэйгээр хараалагдана, тэрэ тоодо бюджедһээ 106,5 миллиард түхэриг ба арадай ажахын һалбаринуудай өөһэдынь ресурснуудһаа 29,1 миллиард түхэриг болоно.

Капитальна хүдэлмэринүүдэй эмхидхэлые һайжаруулха тухай Правительствын заабаринуудые хүтэлбэри болгон, 1949 ондо барилгын организацинууд ехэхэн амжалтануудые туйлаа. Нёдондо жэлдэ арадай ажахыда капитальна хүдэлмэринүүдэй ниитэ хэмжээ 1949 онойхидо орходоо 120 процент болоо. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта үйлэдбэрилгын нилээд ехэ хүсэнүүд ашаглалгада оруулагдаа.

Зүгөөр, 1949 ондо тэрэнэй урдахи жэлдэ орходоо капитальна вложенинүүдэй түсэб үлэмжэ ехэ хэмжээтэйгээр дүүргэгдэһэн байбашье, хэдэн министерствонуудтэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые ашаглалгада оруулга хадаа хэгдэһэн капитальна хүдэлмэринүүдэй хэмжээнһээ бага зэргэ гээгдэһэн байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, машина бүтээлгын предприятинуудые барилгын Министерство ба нүүрһэнэй промышленностиин Министерствын барилгын подрядна организацинууд нёдондо жэлдэ подрядна хүдэлмэринүүдэй хэмжээгээр түсэбөө дүүргэһэн аад, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха түсэбөө хүсэд бэшээр дүүргэһэн байна. Тон түрүүндэ ашаглалгада оруулагдаха шухалын шухала объектнүүдтэ материальна ба мүнгэн ресурснуудые хэрэглэхын орондо, харин эдэ ресурснуудые олон тоото барилгануудта бутаргажа тарааһанаар энэ тайлбарилагдана. Материальна ба мүнгэн зөөриие иигэжэ тараалга хадаа барилгын болзорнуудые һунааһан, дүүргэгдээгүй барилгануудай хэмжээе ехэ болгоһон ба барилгын хүдэлмэриие үнэ ехэтэй болгоһон байна, энээнэй эсэстэ хэдэн организацинууд барилгын үные доошолуулха даалгабаринуудаа дүүргээгүй байна.

Социалистическэ промышленностиин продукциин өөрын үнэ сэнгэй саг үргэлжэ доошолжо ба энээнэй үндэһэ һуури дээрэ эд товарнуудай сэнгүүдэй химдаржа ба советскэ түхэригэй бүхэжэжэ байхадань, барилгын үнэнь үшөөл тон ехэ байһаар гээшэ. Барилгын үндэр ехэ үнэ сэн хадаа тон түрүүндэ проектнүүдтэ ба сметэнүүдтэ үлүү ехэ гаргаша хэгдэһэнэй хойшолон мүн, энэ болбол заводской территоринуудай ба коммуникацинуудай хэмжээе үлүү ехэ болгоһоной, цехүүдэй таранги байһанай, гэр байшангуудай ба барилгануудай талмайнууд болон хэмжээе үлүү ехэ болгоһоной эсэстэ гараһан, мүн тэрэшэлэн предприятинуудай технологическа болон туһалбариин зэмсэг түхеэрэлгэнүүдэй хэмжээе ба хүсые үндэһэ баримтагүйгөөр ехэ болгоһоной эсэстэ гараһан байна. Хэдэн ушарнуудта барилгын хүдэлмэринүүд проектнүүдгүйгөөр ба сметэнүүдгүйгөөр хэгдээ, тиихэдэ энэнь хэрэггүй хүдэлмэринүүдые ехээр хэхэ ябадал гаргаһан ба барилгые үнэтэй болгоһон байна.

Барилгын үндэр үнэ сэнгэй нэгэ шалтагаан гэхэдэ, барилгын-монтажна хүдэлмэринүүдэй эмхидхэлын һула байна, энээнһээ боложо механизмууд ба зэмсэг түхеэрэлгэ олон ушарнуудта ёһотой хэмжээгээрээ ашаглагдадаггүй, хүдэлмэришэдэй миин байха ябадал гарадаг, материалнууд ашаггүйгөөр гаргашалагдадаг, ажахын тоосоое бэхижүүлхын ба арбилалта хэхэ гуримые шангадхахын түлөө тэмсэл һулаар ябуулагдадаг юм. Хэтэрхы холо газарһаа зөөгдэдэг дээрэһээ барилгын материалнуудые асаралгада хэгдэдэг ехэ гаргашанууд, тэрэшэлэн үлүү ехэ нэмэлтэ ба административна ажахын гаргашанууд барилгые үнэтэй болголгодо ехэ нүлөө үзүүлдэг юм. Барилгын организацинууд хадаа барилгын үнэ сэнгые химдаруулхын түлөө ёһотой тэмсэл хээгүй гэжэ эдэ бүгэдэ гэршэлнэ.

Нүхэр Сталинай үүсхэлээр СССР-эй Министрнүүдэй Совет болбол 1950 оной июлиин 1-һээ эхилээд барилгын сметнэ үнэ сэнгые дунда зэргээр 25 процентээр химдаруулха тухай шиидхэбэри абаа, тиихэдэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха талаар 1950 ондо тогтоогдоһон даалгабаринууд хэбээрээ үлээ. Проектнүүдтэ ба сметэнүүдтэ үлүү ехэ гаргашые усадхаһанай, барилгын-монтажна хүдэлмэринүүдые химдаруулһанай, тэрэшэлэн материалнуудай, зэмсэг түхеэрэлгын оптово сэнгүүдые ба ашаа шэрэлгын тарифуудые саашадань доошолуулһанай ашаар барилгын үнэ сэн химдаруулагдаха ёһотой. Правительствын энэ шиидхэбэри болбол арадай ажахын онсо ехэ удхашанартай юм. Барилгын хүдэлмэринүүдэй үнэ сэнгые химдаруулга хадаа капитальна вложенинүүдэй ашаг туһые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ ба ниитын баялигай үйлэдбэрилгые болон ургалтые саашадань ехэ болгохын тулада үшөө ехэ арга боломжонуудые бии болгохо байна.

Верховно Соведэй үзэмжэдэ табигдаһан СССР-эй 1950 оной гүрэнэй бюджет дотор 1950 оной июлиин 1-һээ хойшо барилгын үнэ сэнгые доошолуулгаһаа орохо арбилалта үшөө хараада абтаагүй байна. Министерствонууд, центральна эмхи зургаанууд ба союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд болбол барилгын үнэ сэнгые доошолуулха талаар тогтоогдоһон даалгабаринуудые хараадаа абалсажа, капитальна барилгын түсэбүүдтэ заһабари хэхэ дурадхал оруулха ёһотой. СССР-эй Министрнүүдэй Совет болбол СССР-эй Министерствонуудэй ба центральна эмхи зургаануудай, тэрэшэлэн союзна республикануудай хэхэ арбилалтын хэмжээ тодорхойлхо ба бюджедые дүүргэлтын үедэ энээниие хараадаа абаха байна.

Барилгын үнэ сэнгые химдаруулха тухай Правительствын шиидхэбэриие дүүргэхын тулада министерствонууд ба союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд болбол проектнүүдтэ ба сметэнүүдтэ хэгдэһэн үлүү ехэ гаргашануудые усадхаха, барилгын болзорнуудые хороохоной ашаар барилгын-монтажна хүдэлмэринүүдэй үнэн сэнгые химдаруулха ба бүхы түрэлэй хүдэлмэринүүдэй механизациие үшөө ехээр дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые абаха ёһотой. Материалнуудые үлэмжэ гамтайгаар гаргашалха ба нэмэлтэ гаргашануудые хороохо ябадал хангаха хэрэгтэй. Финансова органууд, илангаяа барилгые финансировалдаг удаан болзоройн вложенинүүдэй банкнууд, капитальна хүдэлмэринүүдэй түсэбэй дүүргэлтын ба тэдэнэй үнэ сэнгые химдаруулхын хойноһоо хиналта шангадхаха ёһотой.

Промышленна үйлэдбэрилгые үргэдхэхын тулада арадай ажахыда шэнэ гол фонднуудые ашаглалгада оруулга ехэ болгохоһоо гадна, бии байһан гол зэмсэг хэрэгсэлнүүдэй ашаглалгые һайжаруулхань шухала.

Манай социалистическэ промышленность түрүү ба эрхим һайн техникээр хангагданхай. «Үйлэдбэриин техникын талаар, промышленностиие ба газартаряалангые шэнэ техникээр хангалгын талаар, манай орон хадаа ондоо ямаршье гүрэнтэй сасуулбал эгээл түрүү орон байна, тэдэ гүрэнүүдтэ хуушан зэмсэг түхеэрэлгэнүүд үйлэдбэрилгын хүлыень тушадаг ба шэнэ техникые нэбтэрүүлхэ хэрэгые гэдэргэнь татадаг» гэжэ нүхэр Сталин үшөө 1939 ондо хэлээ һэн.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта шэнэ техникые саашадань нэбтэрүүлхэ талаар дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Ганса 1949 ондо эсэгэ ороноймнай промышленность шухалын шухала 300 шэнэ конструкциин үндэр бүтээсэтэй машинануудые ба механизмуудые байгуулһан ба серийнэ үйлэдбэрилгэдэ оруулһан байна. Энэ эрхим һайн техникэ эгээл ехэ бүтээсэтэйгээр хэрэглэгдэхэ ёһотой. Машинануудай миин байлгые усадхалга, хүдэлмэринүүдые механизацилга үлэмжэ үргэнөөр нэбтэрүүлгэ, үйлэдбэрилгын талмайнуудые ашагтай бүтээсэтэйгээр хэрэглэлгэ хадаа ажалай бүтээсые үшөө ехээр ургуулха, продукци бүтээн гаргалгые ехэ болгохо ба продукциин өөрын үные ехээр химдаруулха байһаниинь аргалтагүй. Энэ зорилгые амжалтагайгаар шиидхэхын тулада гол фонднуудые хэрэглэлгэдэ байһан нэмэлтэ ресурснуудые элирүүлхэ, үйлэдбэриин эмхидхэлые ба технологиие нарижуулан һайжаруулха, зэмсэг түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэхэ прогрессивнэ нормонуудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, энэ талаар гээгдэжэ ябаһан предприятинуудые түрүүшүүлдэ хүрэтэр урагшань татаха шухала байна. Үйлэдбэриин гол зэмсэг хэрэгсэлнүүдые эрхимээр хэрэглэхын түлөө предприятинууд дээгүүр мүрысөө үргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэй. 1950 ондо үйлэдбэрилгын хэмжээнэй ехэ болохотой хамта ажахын организацинуудай эрьесын мүнгэ зөөриин нормативые 16,3 миллиард түхэригөөр ургуулхаар хараалагдана, тэрэ тоодо промышленностьда 13,4 миллиард түхэригөөр ургаха байна. Эрьесын мүнгэ зөөриие ехэ болгохын тулада гүрэнэй бюджедһээ 6,7 миллиард түхэриг табигдаха ба ажахын организацинуудай олзонуудһаа ба өөһэдынь бусад мүнгэ зөөриһөө 9,6 миллиард түхэриг орохо байна. Эрьесын мүнгэ зөөринүүдые ургуулгада зорюулагдаһан мүнгэ зөөри дотор ажахын организацинуудай өөһэдынь мүнгэ зөөриин хуби 1950 ондо 58,8 процент хүрэтэр ехэ болохо юм, тиихэдэ 1949 ондо 57,2 процент ба дайнай урда тээхи 1940 ондо 50,7 процент байһан юм.

Товаро-материальна үнэтэ зүйлнүүдэй эрьесые түргэдхэхын түлөө предприятинууд дээгүүр ба ажахын организацинуудаар үргэнөөр дэлгэрһэн мүрысөөн хадаа ехэ аша үрэнүүдые үгөө. Үйлэдбэриин циклнүүдэй болзорые хороохо, технологическа процессүүдые нарижуулан һайжаруулха, түүхэй эдые, материалнуудые, түлишэ ба электроэнерги гаргашалха прогрессивнэ нормонуудые үшөө ехээр нэбтэрүүлхэ, тэрэшэлэн материально-техническэ хангалгые ба бэлэн продукци худалдалгые һайжаруулха талаар эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ-ябуулганууд предприятинууд дээгүүр бэелүүлэгдэһэн байгаа. Энээнэй ашаар товаро-материальна үнэтэ зүйлнүүдэй эрьесэнь 1948 онойхитой сасуулбал элитээр түргэдэһэн байха юм.

Арадай ажахыда эрьесын мүнгэ зөөриие ашаглалга һайжаруулха тухай Правительствын нёдондо жэлдэ абаһан шиидхэбэри хадаа материальна үнэтэ зүйлнүүдэй эрьесые түргэдхэхын тулада ехэ удхашанартай байгаа. Энэ шиидхэбэриин үндэһэ һуури дээрэ предприятинууд дээгүүр түүхэй эдүүдэй ба материалнуудай үйлэдбэриин запасуудай шэнэ прогрессивнэ нормонууд тогтоогдожо байна, ажахын организацинуудай хоорондо материальна хэрэгсэлнүүдэй үлүү запасууд шэнээр хубаагдана, эрьесын мүнгэ зөөриие зүбөөр ашаглахын түлөө ведомствонуудэй хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгань дээшэлээ. Материальна үнэтэ зүйлнүүдые гаргашалхадаа эзэн бусаар хандаха ябадалтай ба түсэбһөө гадуур запасуудые суглуулха ябадалтай тэмсэл нилээд шангаар ябуулагдадаг болоо.

Зүгөөр, эрьесын мүнгэ зөөриие ашаглаха талаар ажахын һалбаринуудта үшөө бага бэшэ дутамдалнууд бии гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Зарим министерствонуудэй предприятинууд дээгүүр товаро-материальна үнэтэ зүйлнүүдэй запасууд ехэл байһан зангаараа, тэдэнь тогтоогдоһон нормативуудһаа ехэ байна. 1950 оной эхиндэ ой модоной ба саарһанай промышленностиин, станок бүтээлгын ба нефтяной промышленностиин Министерствонуудэй предприятинууд дээгүүр товаро-материальна үнэтэ зүйлнүүдэй түсэбһөө ехэ запасууд бии байба. Үлүү ехэ эрьесын мүнгэ зөөри хадаа ажахын тоосоое эбдэхэ ябадалда хүргэдэг ба предприятинуудай үйлэдбэриин ба финансова түсэбүүдые дүүргэлгэдэ бэрхэшээлнүүдые ушаруулдаг байха юм. Тиимэһээ товаро-материальна үнэтэ зүйлнүүдэй эрьесые саашадань түргэдхэлгэ болбол энэ жэлдэ ажахын ба финансова органуудай хүдэлмэриин нэгэн шухалын шухала зорилго мүн.

Финансова органууд ба тон түрүүндэ Гүрэнэй банкын эмхи зургаанууд болбол предприятинуудай эрьесын мүнгэ зөөриие зүбөөр ашаглалгын хойноһоо хиналта бэхижүүлхэ уялгатай аад, предприятинуудай экономикые ба финанснуудые бэхижүүлхын тулада, арадай ажахыда тоосоо түргэдхэхын тулада ба эрьесын мүнгэ зөөри ашаглалгые һайжаруулхын тулада финансова ба кредитнэ хэмжээнүүдые үшөөл хүсэд дүүрэнээр абанагүй. 1950 оной гүрэнэй бюджет хадаа арадай ажахын һалбаринуудта товаро-материальна үнэтэ зүйлнүүдэй эрьесые дунда зэргээр 3,3 процентээр саашадань түргэдхэхэ ябадалые хараадаа абажа табигдаһан байна.

Дээрэ заагдаһан ёһоор, промышленностиие финансировалгада 1950 оной бюджет дотор 85,3 миллиард түхэриг хараалагдана. Тэрээнһээ гадна, капитальна барилгада ба эрьесын мүнгэ зөөриие нэмээлгэдэ зорюулан ажахын организацинуудай олзонуудһаа ба бусад булагуудһаа промышленностьда 25,3 миллиард түхэриг һомологдохоор хараалагдана. Тиимэ болохолоороо, 1950 ондо бюджедһээ, тэрэшэлэн капитальна барилгада ба эрьесын мүнгэ зөөринүүдые нэмээлгэдэ зорюулагдаһан предприятинуудай өөһэдынь мүнгэн зөөриһөө социалистическэ промышленностиие финансировалгада 110,6 миллиард түхэриг зорюулагдаха болоно, энэ болбол 1946 ондо—дайнай хойто тээхи сталинска табанжэлэй түрүүшын жэлдэ Советскэ гүрэнэй хэһэн тиимэ гаргашануудһаа 46 процентээр ехэ байна.

1950 ондо хүдөө ба ой модоной ажахые финансировалгада бюджедһээ 36,6 миллиард түхэриг зорюулагдаха байна, энэнь нёдондо жэлэйхидэ орходоо 19,0 процент ехэ болоно. Механизациие шангадхаһанай ба түрүү агрономическа наукын туйлалтануудые үргэнөөр ашаглаһанай үндэһэ һуури дээрэ хүдөө ажахын ургасые саа-

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

СССР-эй 1950 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба СССР-эй 1948 ба 1949 онуудай Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай

СССР-эй Финанснуудай Министр А. Г. ЗВЕРЕВЭЙ элидхэл

(Үргэлжэлэл)

шадань дээшэлүүлхэ ехэнүүд хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхэ болоһон дээрэһээ, тон түрүүндэ, энэ жэлдэ эдэ хэрэгсэлнүүдтэ мүнгэ һомололго ургаһан байна.

Колхозно ба совхозно ниитын малажалые хүгжөөхэ гурбан жэлэй түсэбые саашадань амжалтатайгаар бэелүүлхын тулада 1950 ондо бюджедһээ 3,7 миллиард түхэриг һомологдоно, энэнь нёдондо жэлэйхиһээ 61 процент ехэ байна.

1950 ондо хүдөө ажахые саашадань механизацилха ба электрификацилха талаар ехэнүүд хүдэлмэринүүд хэгдэхэ юм. Мүнөө жэлдэ хүдөө ажахыда тракторнууд ба мүнөө үеын түхэлэй хүдөө ажахын машинанууд үшөө ехээр үгтэхэ байна.

Хүдөө ба ой модоной ажахыда капитальна вложенинүүдые бюджедһээ ба тэдэнэй өөһэдынь мүнгэн зөөринүүдһээ финансировалгада 15,7 миллиард түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдана. Тэрээнһээ гадна, колхозуудта 3,8 миллиард түхэригэй хэмжээтэй Сельхозбанкын удаан болзорой кредидүүд үгтэхэ юм, тэрэнь нёдондо жэлэйхиһээ 41,8 процент ехэ болоно. Эдэ кредидүүдэй ехэнхи хубинь ниитын малажалые хүгжөөлгэдэ ба хүдөө ажахые электрификацилгада зорюулагдаха байна.

Парти ба Правительство болбол 1950 ондо байгаалиие шэнэдхэн хубилгаха сталинска түсэбые бэелүүлгын хүдэлмэринүүдые үшөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байна. Энэ жэлдэ 700 мянган га талмай дээрэ модо таригдаха ба һуулгагдаха болоно, харин тиихэдэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй Тогтоолоор 425,3 мянган га гэжэ хараалагдаһан байгаа. 7587 уһан сөөрэмүүд ба хаалтанууд баригдаха, хамгаалгын модоной шэнэ 191 станцинууд эмхидхэгдэхэ ёһотой. Поли хамгаалгын модо һуулгаха, ногоо таридаг политой севооборотые нэбтэрүүлхэ, уһан сөөрэмүүдые ба хаалтануудые бариха түсэбые бэелүүлхэ хүдэлмэринүүдые финансировалгада 1950 ондо 1,5 миллиард түхэриг гаргашалхаар хараалагдана.

Социалистическэ газартаряалангай, ниитын малажалай талаар хэмжээ-ябуулгануудта, хүдөө ажахые мүнөө үеын түрүү техникээр хангалгада һомологдоһон гүрэнэй һомололтонуудай нилээд ехэ ургалта хадаа ургаса саашадань дээшэлүүлгэдэ ба хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые ехэ болголгодо туһалха болоно.

Советскэ худалдаа наймаае саашадань дэлгэрүүлгэдэ шухала хэрэгтэй мүнгэн зөөри 1950 оной гүрэнэй бюджет дотор хараалагданхай. Худалдаа наймаае ба бэлэдхэлнүүдые финансировалгада бюджедһээ 9,3 миллиард түхэриг зорюулагдаха юм, энэнь 1949 онойхиһоо 17,6 процентээр ехэ байна.

Розничо үнэ сэнгүүдые химдаруулһанай һүүлээр энэ жэлдэ гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанда эд товарнуудые худалдалга нилээд ехэ болоо. Юумэнэй эрилтын шэнжэнь хубилаа. Хүн зон болбол эд товарнуудай ассортиментын ба шанарай талаар дээшэлэгдэһэн эрилтэнүүдые худалдаа наймаанай организацинуудта хэдэг болоо.

Советскэ худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд болбол ажалшадай ургаһан хэрэглэлнүүдэй хангалгые жэшээтэ һайнаар эмхидхэхэ ёһотой. Худалдаа наймаанай зарим организацинуудай хүдэлмэридэ ехэ дутагдалнууд үшөө бии гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хүн зоной хэрэглэлые хараадаа абалсангүйгөөр эд товарнуудые худалдаа наймаанай организацинуудаар ба районуудаар хубаарилха баримтанууд хүсэдөөр усадхагдаагүй байна. Зарим районуудта эд товарнууд хэтэрхы ехэ байдаг, тиин складууд соогуур ябасагүй миин хэбтэдэг, харин тиихэдэ бусад районуудтань эд хэрэглэгшэдтэ хэрэгтэй зарим нэгэн товарнууд хүсэдөөр асарагдадаггүй байха юм. Энэ хадаа эд товарай нормальна эрьесые эбдэдэг, заримдаа худалдаа наймаанай предприятинуудай финанснуудта муугаар нүлөөлдэг, бюджедтэй, кредитнэ эмхи зургаануудтай ба товар үгэгшэдтэй тоосоогоо хэхэдэнь тэдэндэ бэрхэшээл ушаруулдаг байха юм.

Худалдаа наймаае саашадань һайжаруулхын нэгэн шухала услови хадаа хүн зондо хэрэгтэй товарнуудые бүри үндэр шанартайгаар ба бүри үргэн ассортиментэйгээр үйлэдбэрилхэ талаар худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө промышленностьда хэгдэхэ эрилтые дээшэлүүлхэ ябадал болоно. Хүн зоной эрилтые харюулдаггүй ассортиментын ба шанар муутай эд товарнуудые промышленностьһаа худалдаа наймаанай организацинуудай тушаажа абахыень Правительство хоримжолоо. Гэхэ зуура, худалдаа наймаанай организацинууд промышленностьда заримдаа ёһотой эрилтэ хэдэггүй, товар үгэгшэдтэй баталһан договорнуудайнгаа дүүргэлтые хангалтагүйгөөр хинадаг, шанар муутай товарнуудые үгэдэг ябадалтай ба продукциин хэлсэгдэһэн ассортиментые эбдэхэ ябадалтай эбсэдэг байха юм.

Парти ба Правительство болбол промышленностиин бүхы һалбаринуудта продукциин шанарай эрид һайжаралтые ба арадай ажахын түсэбөөр тогтоогдоһон товарнуудай ассортиментые заатагүй дүүргэлгэ туйлаха гэһэн нэгэн гол зорилго 1950 ондо табиһан байна. Тиихэдээ зондо худалдахын тулада худалдаа наймаанай организацинуудта үгтэдэг промышленна ба эдеэ хоолой товарнуудай ассортиментые, дайнай урда тээхитэй сасуулбал, нилээд ехээр үргэдхэхэ ба шанарыень һайжаруулха хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулагдана. Энэ хадаа советскэ арадай ажабайдалай материальна хэмжэээ саашадань дээшэлүүлхэ тухай сталинска анхаралые дахин эли тодоор харуулна.

Эд товарнуудай ассортиментыень үргэдхэхын ба шанарыень дээшэлүүлхын нэгэн зам хадаа нютагай ба кооперативна промышленностиин предприятинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха ябадал болоно. Советскэ Правительство болбол нютагай ба кооперативна промышленностиин предприятинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха ябадал болоно. Советскэ Правительство болбол нютагай ба кооперативна промышленна предприятинуудта жэл бүри материальна ба финансова ехэ туһаламжа хүргэдэг. Гэхэтэй хамта, союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи олзоборилгын ба эд хэрэглэгшэдэй кооперацинуудай Главна управлениин зүгһөө нютагай промышленностиин ба кооперациин бүтээн гаргадаг эд товарнуудай үйлэдбэрилгын, ассортиментыень үргэдхэлгын ба шанарыень һайжаруулгын хойноһоо хиналта хангалтагүйгөөр хэгдэнэ.

СССР-эй Правительство болбол нютагай промышленностиин ба олзоборилгын кооперациин эд товарнуудые үйлэдбэрилгэ ба худалдалгые һайжаруулгада зорюулагдаһан шиидхэбэри абаа. Союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, өөһэдынгөө ээлжээндэ, нютагай промышленностиин ба кооперациин бүтээдэг үргэн хэрэглэлэй эд товарнуудай шанарые һайжаруулха, ассортиментые үргэдхэхэ ба үйлэдбэрилгыень ехэ болгохо тухай үдэр бүриин анхарал оролдолго гаргаха ёһотой.

Худалдаа наймаанай Министерство, Центрсоюз ба худалдаа наймаанай бусад организацинууд болбол эд товарай эрьесын түсэбэй дүүргэлтые хангаха, худалдаа наймаанда эд товарнуудые сагсаг сагтань асардаг болохын хойноһоо саг үргэлжэ хаража байха ба эд хэрэглэгшэд хүрэтэр товарнуудые түргэнөөр абаашаха хэмжээнүүдые абаха уялгатай. Худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэриин шанарые дээшэлүүлгэ хадаа тэдэнэй финансова байдалые бэхижүүлхэ ба СССР-эй гүрэнэй бюджедэй амжалтатайгаар дүүргэлтэдэ туһалха байна.

Социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудые финансировалга

1950 ондо манай ороной культура ба наукын хүгжэлтэдэ ехэ мүнгэн зөөри һомологдохоор хараалагдана. Социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта гаргашалагдаха гаргаша 120,7 миллиард түхэриг болохо ба үнгэрһэн жэлэй тусхайта гаргашануудһаа 4,7 миллиард түхэриг үлүү ехээр гаргашалагдаха байна. Гэгээрэлэй ба элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудай сетиин саашанхи ургалта хараалагдана. Энэ хадаа улад зониие социально-культурна талаарнь хангалгые һайжаруулха байна. Эхин ба дунда һургуулинуудта болон техникумүүдтэ һураха һурагшадай тоонь 1950 ондо 37,9 миллион хүн хүрэтэр, гэхэ гү, 1,5 миллион хүнөөр олошорхо байна. Һуралсалай дээдэ һургуулинуудта һураха һурагшадай тоонь, заочно һургуулинуудые оруулалсан, 1950 ондо 1194 мянган хүн болохо ба табанжэлэй һүүлшын жэлдэ хараалагдаһан түсэбэй даабари үлүүлэн дүүргэгдэхэ байна.

Социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта гаргашалагдаха 120,7 миллиард түхэриг ниитэ суммаһаа гэгээрэлдэ 59,5 миллиард түхэриг, элүүрые хамгаалгада болон физическэ культурада—22,0 миллиард түхэриг, олон хүүгэдтэй ба ганса бэе эхэнэрнүүдтэ—4,0 миллиард түхэриг ба социальна тэдхэмжэдэ—22,4 миллиард түхэриг зорюулагдаха байна.

Гүрэнэй социальна страхованиин бюджедээр гаргашалагдаха гаргашанууд нёдондо жэлдэ 16, 7 миллиард түхэриг байгаа һаа, 1950 ондо 18,1 миллиард түхэриг болохо байна.

Парти ба правительство болбол наукые хүгжөөхэ тушаа анхаралаа саг үргэлжэ хандуулдаг. 1950 ондо энэ зорилгодо гүрэнэй бюджедһээ 5,6 миллиард түхэриг үгтэхэ байна. Гадна, ажахын организацинуудай мүнгэ хэрэгсэлнүүдһээ наукын хүгжэлтэдэ 2,5 миллиард түхэриг гаргашалагдаха байна.

1950 оной СССР-эй гүрэнэй бюджет хадаа советскэ арадай ажабайдалай материальна хэмжээнэй саашадаа али болохоор дэбжэлтын ба социалистическэ культурын шэнээр һалбаран бадаралтын бюджет мүн. Ажалшадай тэниглэн һайн байдал тушаа сталинска анхарал оролдолго бюджедэй цифрнүүд дотор эли тодоор харагдана. 1950 оной СССР-эй гүрэнэй бюджедтэ арадай ажахы ба культурада һомолһон мүнгэн зөөриин нилээд ехэ ургалта болбол советскэ правительство, Ленин—Сталинай партиин бүхы ажал-ябуулгань арад зондоо үнэн сэхээр алба хэлгэ мүн, арад зоной интересүүдһээ улам дээшэ юумэ парти ба правительствода үгы гэжэ харуулна.

Гүрэнэй управлениин органуудта гаргашалагдаха гаргашанууд тухай нэгэ хэдэн үгэ хэлэхэм. 1950 оной СССР-эй гүрэнэй бюджедтэ эдэ гаргашанууд хадаа 13, 9 миллиард түхэриг гү, али бүхы гаргашануудай 3,2 процент болохо байна. Правительство хадаа административно-управленческэ аппарадые химда болгохо тушаа хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлжэ байна. 1950 ондо гүрэнэй управлениин органуудые барижа байха ябадалда хараалагдаһан мүнгэ хэрэгсэлнүүдые улам алмаха шухала.

Ороной оборонодо мүнгэ һомололго

Гүрэнэй мүнгэ хэрэгсэлнүүдэй ехэнхи хубинь Советскэ Союз дотор социалистическэ дэлгэрэнгы воспроизводстводо ба арад зоной материальна болон культурна хэмжээе дэбжүүлгэдэ гаргашалагдадаг.

Тэрээнтэй хамта советскэ гүрэн болбол социалистическэ Эхэ оронойнгоо оборонно хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ зорилгоор советскэ хүнүүдэй амгалан ажал хүдэлмэриие хамгаалжа байһан манай алдарта зэбсэгтэ хүсэнүүдые барижа байха ябадалда шухала мүнгэ зөөри гаргашалдаг **(үни удаан үргэлжэлһэн альгаташалганууд)**.

Сэрэгэй министерствын ба Уһан Сэрэнэй министерствын сметын ёһоор һомололго 1950 оной СССР-эй гүрэнэй бюджет дотор 71,4 миллиард түхэригэй хэмжээтэйгээр хараалагдана. Ороной оборонодо һомологдохо мүнгэн зөөри хадаа сэрэгэй урда тээхи 1940 ондо 32,6 процент байһан ба дайнай хойто тээхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ 23,9 процент байгаа һаа, 1950 ондо бюджедэй бүхы гаргашануудай 18,5 процент болохо байна. Советскэ Союз болбол бүхы түрүү прогрессивнэ хүн түрэлтэнэй гүйсэд дэмжэлгэтэйгээр эб найрамдалай политикые удаа дараалан бэелүүлжэ байна гэжэ эдэ цифрнүүд үшөө дахин харуулна.

Капиталистическэ оронуудай ба нэн түрүүн Америкын Холбоото Штадуудай бюджет тад ондоогоор харагдана. Америкын Холбоото Штадуудай засаг баригшад агрессиин политикые сэхэ ябуулна, дэлхэйе эзэмдэхэ тухайгаа сэхэ мэдүүлнэ. 1939—1940 оной США-гэй бюджедэйнь сэрэгэй гаргашануудай удельнэ хэмжээн 22,5 процент байһанаа 1949—50 ондо 68 процент хүрэтэр ургаа. 1950—51 оной бюджет тухай конгресстэ эльгээһэн Трумэнэй бэшэг дотороо юу харагданаб гэхэдэ, агрессивнэ сэрэгэй блогуудта хабаадалсаһан оронуудай зэбсэгжэлгэдэ һомологдоһон мүнгые оруулалсан, мүн тэрэшэлэн атомна бомбонуудые хэгдэхэ болон бусад сэрэгэй хэмжээ-ябуулгануудта хэгдэхэ гаргашануудые оруулалсан, зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ гаргашалагдаха гаргашануудынь 32 миллиард гаран доллар гү, али бүхы бюджедэй 76 процент шахуунь болохо байна.

Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, Америкын Холбоото Штадуудай бюджет дотор сэрэгэй гаргашануудай удельнэ хэмжээн жэлһээ жэлдэ ехэ болоно. США-гэй гүрэнэй бюджет болбол эли тодоор харагдажа байһан агрессивнэ, арад зондо харша шэнжэтэй, сэрэгэй бюджет мүн.

Англида сэрэгэй гаргашанууд 1949 ондо 760 миллион ф. ст. байгаа һаа, 1950 ондо 1.200 миллион ф. ст. болохо байна.

Францида сэрэгэй гаргашанууд 1946 ондо 179 миллиард франк байһанаа, 1949 ондо 800 миллиард франк хүрэтэр ургаа, 1950 ондо сэрэгэй гаргашанууд, сэрэгэй хуушанай үриие усадхаха талаар гаргашануудые оруулалсан, 1276 миллиард хүрэтэр ургаха ба бюджедэй бүхы гаргашануудай 57 процентнь болохо байна.

Капиталистическэ оронууд хадаа империалистическэ шэнэ дайнда ехээр бэлдэжэ байна гэжэ эдэ бүгэдэ харуулна. Агрессиин ба шэнэ дай үүдхэлгын политика болбол эб найрамдалай тала баригшадай зүгһөө эрид шанга харюу сохилто абана, эб найрамдалай тала баригшадай хүсэниинь үдэр бүри ургана, хүгжэнэ.

Советскэ Союз хадаа эб найрамдалай политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлнэ, дайн сэрэг үүдхэгшэдтэ эсэргүүгээр эб найрамдалые бүхы дэлхэй дээрэ бэхижүүлхын түлөө тэмсэһэн социализм ба демократиин уласхоорондын хүсэнүүдэй тэмсэлэй түрүү зэргэдэ ябана. Энэнь 1950 оной гүрэнэй бюджет доторшье харагдана.

1950 оной Гүрэнэй бюджедэй доходууд

1950 ондо СССР-эй гүрэнэй бюджедэй доходууд орой хамтадаа 432,0 млрд. түхэригөөр хараалагдаба. Эдэ мүнгэнүүд социалистическэ гүрэнэй бүхы хэмжээ ябуулгануудай финансированиие хүсэд хангаха байна.

Бюджедэй доходуудай орой хамта сумма дотор эрьесын налогһоо 238,4 млрд. түхэриг, олзонуудһаа орохо хубита мүнгэн—39,8 млрд. түхэриг, арад зонһоо хуряагдаха налогууд—36,4 млрд. түхэриг ба гүрэнэй урьһаламжануудһаа орохо мүнгэн—31,8 млрд. түхэригөөр хараалагдана. Тиимэ болоходоо бюджедэй бүхы доходуудай 3-най 2 хуби шахуунь социалистическэ предприятинуудһаа эрьесын налогоор ба олзонуудһаа орохо хубита мүнгэнүүд болоно. Эдэ доходуудай саг соогоо ба дүүрэнээр оролтонь 1950 оной бюджедээр хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые таһалгаряагүйгөөр финансировалхын тулада тон шухала удхашанартай байнабшуу.

Үйлэдбэриин түсэбүүдые дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө, продукциие худалдаа наймаанда гаргахын түлөө, хүдэлмэриингөө шанарые һайжаруулхын ба олзонуудые ехэ болгохын түлөө тэмсэлые ажахын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд шангадхаха, тэрээнэйнгээ ашаар эрьесын налог ба олзонуудһаа хубитые бюджедтэ оруулха уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ ябадалые хангаха ёһотой. Предприятинуудай ба ажахын организацинуудай олзонуудай хэмжээн дүн хамтадаа 1950 ондо 70,7 млрд. түхэригөөр гэхэ гү, али дайнай һүүлэй табанжэлэй түрүүшын жэлэйхидэ орходоо 3 дахин шахуу ехээр тогтоогдобо.

Олзо оруулха талаар хараалагдаһан түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада продукциин өөрынь үнэ сэнгые химдаруулга шиидхэхы удхашанартай байна. Сасуулагдаха үнэ сэнгүүд дээрэ абажа харабал, 1949 ондо промышленна продукциин өөрын үнэ сэнгые 6 процентээр химдаруулха гэһэн даалгабари тогтоогдоһон аад, бодото дээрээ продукциин өөрынь үнэ сэн 7,3 процентээр химдаруулагдаһан байгаа. Ажалай бүтээсын ургаһанай, түүхэй эдые, гол ба туһаламжын материалнуудые, түлишые алмаһанай, продукциин единицидэ накладной гаршануудые хорооһоной ашаар өөрынь үнэ сэн иигэжэ хараалагдаһанһаа үлүүгээр химдаруулагдаһан байна.

Продукциин өөрынь үнэ сэнгые химдаруулха талаар даалгабаринь нёдондо жэлдэ үлүүлэн дүүргэгдэһэн ушар арадай ажахын һалбаринуудта алмалта хэхэ резервнүүдэй ехэ байһан тухай гэршэлнэ. Коммунистическэ партиин сэсэмэргэн политикын ба советскэ арадай творческо үүсхэл эдэбхиин ашаар дотоодын резервнүүд саг үргэлжэ элирхэйлэгдэжэ, манай Эхэ ороной ашаг туһада хэрэглэгдэжэ байдаг.

Ажахын олохон организацинууд продукциин үнэ сэнгые химдаруулха арга боломжонуудые үшөөл дутамагаар хэрэглэнэ. Загаһанай промышленностиин министерствын предприятинууд дээрэхи гээлтэ хоролтонууд нилээд ехэ хэмжээндэ хүрөө. Жэшээлхэдэ, Главкамчатрыбпромой Натальинска загаһанай комбинат дээрэ загаһанай продукци гутаагдаһан дээрэһээ 1949 ондо 4,0 миллион түхэригэй гарза болобо. Мүн бэшэшье хэдэ хэдэн предприятинууд дээрэ зөөридэ эзэн бэшээр хандаһан дээрэһээ гарза болоһон байгаа. Нёдондо жэлдэ загаһанай промышленностиин предприятинууд дээрэ гараһан голодһо ба бэшэ гээлтэнүүд дээрэһээ гүрэн 168 миллион түхэригэй гарзада ороо.

Мүн барилгын материалнуудай промышленностиин предприятинууд дээрэ ехэ гээлтэ хоролтонууд болоо һэн. Энэ Министерствын олохон заводууд 1949 оной түсэб дүүргээгүй, 117 миллион түхэригэй продукци гүрэндэ дутуугаар үгөө һэн. Энэ Министерствын хүдэлмэрилэгшэд предприятинууд дээрэ продукциин голодһые хорооха талаар ёһотой хэмжээнүүдые абаагүй. «Пролетарий» гэжэ шэлэй завод дээрэ үйлэдбэрилгын үедэ шэлэй эбдэрһэн дээрэһээ, нёдондо жэлдэ 20,2 процент, Ашхабадска шэлэй завод дээрэ 20,8 процент гээлтэ хоролто болоһон байгаа. Барилгын материалнуудай Министерстводэ бүхы дээрэнь абажа харабал шэлэй эбдэрэлгэ ба продукциин голодһо дээрэһээ 148 миллион түхэригэй гарза болоһон байна. Автомобильна ба тракторна промышленностиин Министерствын предприятинууд ашаг үрэгүйгөөр нилээд ехэ гээлтэ гаргаһан байна. Тэдэ гээлтэнүүд нёдондо жэлдэ 140 миллион түхэриг хүрэһэн байгаа. Түүхэй эд ба гол материалнууд 8,4 процент үлүү ехээр гаргашалагдаһан, тиихэдэ мотоцикл бүхэндэ 20 килограмм хара металл ба 8,3 килограмм үнгэтэ металлнууд үлүү ехээр гаргашалагдаһан байгаа.

Ой модоной ба саарһанай промышленностиин Министерстводэ зөөри хэрэгсэлнүүдые гаргашалхадаа алмалта хэхын түлөө тэмсэл тон дутагдалтайгаар ябуулагдаба. Энэ Министерствын предприятинууд дээрэ нёдондо жэлдэ салин хүлһэнэй фонднууд 145 миллион түхэриг дээгүүр гаргашалагдаһан, мүн накладной гаргашануудые 73 миллион түхэригөөр үлүү гаргаһан ба 157 миллион түхэригэй ашаүрэгүй бэшэ гаргашануудые хэһэн байгаа. Хэлхеэ холбооной хэрэгсэлнүүдэй промышленностиин Министерствын предприятинууд дээрэ ашаүрэгүй гаргашанууд ба голодһо гээлтэнүүд нёдондо жэлдэ хороһон байбашье үшөөл нилээд ехэшэг байжа, валова продукциин өөрынь үнэ сэнгэй 3,5 процентнь болоһон байна. Судно бүтээлгын промышленностиин Министерствын предприятинууд дээрэ ашаүрэгүй гаргашанууд 1948 онойхидо орходоо 1949 ондо бага болоогүй, харин ехэ болоһон байха юм. Нёдондо жэлдэ тэдэ гаргашанууд 1948 онойхитой жэшэбэл 28 процентээр ехэ боложо, 117 миллион түхэриг болоод байгаа. Министерствонүүд ба зургаанууд болбол голодһо дээрэһээ гарадаг гээлтэнүүд, ашаүрэгүй бусад гаргашануудые 1950 ондо бүри эрид шууд хороохын тулада бүхы хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Хэдэ хэдэн Министерствонүүдэй предприятинууд түүхэй эд, материалнууд, түлишэ ба электроэнергиие хэмһээ үлүүгээр гаргашалдаг байна. Жэшээлхэдэ, барилгын ба харгын машина бүтээлгын Министерствын предприятинууд дээрэ туһаламжын материалнуудые 1949 ондо 2,6 процент, станок бүтээлгын Министерстводэ—5,6 процент, хүндэ машина бүтээлгын Министерстводэ—6,7 процент хэмһээ үлүү гаргашалба. Хэмһээ үлүү гаргашалгануудые үгы болгохо, түүхэй эд, материалнууд, түлишэ ба электроэнергиие гаргашалгын нормированиие гуримшуулха гээшэ продукцичн өөрынь үнэ сэнгые дам саашадань химдаруулха ехэхэн резерв мүн. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд энэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулха ёһотой.

«Социалистическэ промышленность болбол,—гэжэ нүхэр Сталин заагаа һэн, — өөрын үнэ сэнгые, хэлбэришэгүйгөөр химдаруулха, наймаанда гаргаха үнэ сэнгые химдаруулха ба өөрынгөө продукциин үнэ сэнгые хүнгэрүүлхэ, тиин тэрээгээрээ өөрынгөө продукциин рыногые үргэдхэхэ, дотоодын рыногэй багтаамжые ехэ болгохо ба үйлэдбэриие дам саашадань дэлгэрүүлхын тула саг үргэлжэдэ ургажа байгаа эшэ үндэһые бии болгохо арга боломжотой».

Сасуулагдамал үнэ сэн дээрэ абажа харабал 1950 ондо промышленна продукциин өөрын үнэ сэн 5,7 процентээр химдаруулагдаһан байха ёһотой. Энэ даалгабариие дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхын тулада бүхы арга боломжонууд бии.

Продукциин үнэ сэнгые химдаруулха ба предприятинуудай финанснуудые бэхижүүлхэ шухалын шухала арга болбол предприятинууд дээрэхи ажахын тоосоое дам саашань бэхижүүлгэ болоно. Ажахын тоосоон хадаа предприятинуудай бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй ба хүтэлбэрилэгшэдэй творческо үүсхэл эдэбхиие хүгжөөн дэбжээдэг, үйлэдбэриие ехэ болгохо ба өөрын үнэ сэн химдаруулхын тулада дотоодын бүхы резервнүүдые үлэмжэ дүүрэнээр элирхэйлэн гаргаха арга боломжо олгоно. Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд үйлэдбэриин сметын дүүргэлтэ болохын хойноһоо үдэр бүри хинан байсаажа, калькуляци ба бүридхэлэй асуудалнуудые һурагтүй ехээр һонирхожо байха ёһотой.

Үйлэдбэриин экономикын асуудалнуудта анхаралаа шангадхаха, түрүү техникые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ ба һайнаар хэрэглэхэ, продукциин единицидэ гаргашалгануудые хороохо зуураа үйлэдбэриин шууд үргэлтые туйлаха шухала. Нэгэшье килограмм түүхэй материалнууд, түлишэ дэмы хосорхо ёһогүй, зэмсэг хэрэгсэлнүүдые хүдэлгэнгүй миил байлгажа болохогүй.

Арадай ажахыда материальна мүнгэн зөөриие хэрэглэлгын хойноһоо хиналтые финанснуудай Министерствын талаһаа шангадхаха шухала, тэрэшэлэн зургаануудай дотоодын хиналтые шангадхаха хэрэгтэй. Энэ талаар финансова системэ дотор, илангаяа зургаанууд доторхи хиналта хэхэ хүдэлмэридэ олохон дутагдалнууд үшөө үгы хэгдээдүй. Зарим Министерство ба центральна зургаанууд нёдондо жэлдэ өөһэдынгөө мэдэлдэ байгаа эмхи зургаанууд ба предприятинуудта бултандань шалгалта хээгүй. Жэшээлхэдэ, станок бүтээлгын Министерствын мэдэлдэ байгаа организацинуудай оройдоо 37 процентнь, электропромышленностиин Министерстводэ—46,5 процент, металлургическа промышленностьда — 64,4 процентнь шалгагдаһан байна. Хэдэн олон предприятинууд дээрэ эмхи зургаануудай ревизорнууд хэдэн жэлэй турша соо ябадаггүй. Министерствонүүд ба зургаанууд болбол зургаанууд доторой хиналтын хүдэлмэриие ёһотойгоор һайжаруулха, мэдэлдээ байгаа организацинуудта жэл бүри шалгалтануудые үнгэргэхэ тухай Правительствын шиидхэбэриин хэлбэришэгүй дүүргэлтые хангаха ёһотой.

Нёдондо жэлдэ Правительство болбол СССР-эй финанснуудай Министерствын контрольно-шалгалтын аппарадые бэхижүүлхэ ба тэрээнэй хүдэлмэриие һайжаруулха хэмжээнүүдые абаһан байгаа. Гэбэшье, РСФСР-эй, Литовско ССР-эй, Киргизскэ ССР-эй, Туркменскэ ССР-эй хэдэ хэдэн областьнууд ба районуудта контролёрнууд-ревизорнууд тэдээндэ даалгагдаһан уялгануудаа үшөө хангалтагүйгөөр дүүргэжэ, финансова журам эбдэжэ байһан олохон ушарнуудые элишэлээгүй һэн.

Гүрэнэй урьһаламжануудые захиһан арад зонһоо орохо мүнгэнүүд, тэрэшэлэн нөөсэлэлгын касса-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси

СССР-эй 1950 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба СССР-эй 1948 ба 1949 онуудай Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай

СССР-эй Финанснуудай Министр А. Г. ЗВЕРЕВЭЙ элидхэл

(*Түгэсхэл*)

нуудай, гүрэнэй страхованиин органуудай гулидхан оруулжа байгаа мүнгэн зөөринүүд ба гүрэнэй урьһаламжануудта тэдээнэй оруулжа байгаа мүнгэн зөөринүүд СССР-эй гүрэнэй бюджедтэ шухала удхашанартай байна. Дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, орой хамтадаа 1950 он соо 31,8 миллиард түхэригэй тиимэ орошонууд орохо байна.

Энэ оной майн 3-да 20 млрд. түхэригэй хэмжээтэйгээр гаргагдаһан СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоолгын ба хүгжөөлгын Гүрэнэй табадахи урьһаламжа 27 млрд. түхэриг үлүүтэйгээр захигдаһан байгаа. Шэнэ урьһаламжа захилга советскэ хүнүүдэй патриотическа угаа ехэ дэбжэлтын оршон байдал соо үнгэрөө.

Манай гүрэнэй урьһаламжанууд арадай ажахые бэхижүүлгэдэ туһалхынгаа хажуугаар урьһаламжа захигшадта ехэхэн олзо доход оруулдаг байна. Гэхэтэй хамта, арад зондо түлэгдэжэ байгаа шүүбэриин мүнгэнэй сумма жэлһээ жэлдэ ургана. Хэрбээ 1949 ондо урьһаламжануудай шүүбэринүүд 2,5 миллиард түхэриг арад зондо түлэгдэһэн байгаа һаа, 1950 ондо 3,5 млрд. түхэриг түлэгдэхэ гэжэ хараалагдана.

Нөөсэлэлгын кассануудта арад зоной мүнгөө ехээр хадагалдаг болоһон дээрэһээнь манай орон соо арадай энхэ тэниглэн байдалай ургажа байһаниинь харагдана бшуу. Мүнөө үедэ нөөсэлэлгын кассануудта ажалшад болбол 17 миллиард түхэригһөө үлүү мүнгэеэ хадагалжа байна. Гансахан 1949 ондо арад зоной нөөсэлэлгэ 2,6 млрд. түхэриг шахуу ехэ болоо, зүгөөр нөөсэлэгшэдэй тоонь 2,2 миллион хүнөөр олон болоо.

Үшөө 4 миллиард түхэригөөр нөөсэлгын мүнгые нэмээжэ ехэ болгохо зорилго нөөсэлэлгын кассануудай урда 1950 ондо табигдана. Энэ зорилго мүнөө жэл дүүргэгдэхэ бээз гэжэ тоолохо бүхы үндэһэ найдабари бии. Хүдэлмэришэд ба албахаагшадай реальна салин хүлһэнэй ба тарялшадай олзо доходуудай ургалта болбол энээндэ зохид таарамжатай эрхэ байдалнуудые бии болгоно.

СССР-эй 1950 оной Гүрэнэй бюджет дотор арад зоной налоговой түлбэринүүд 1949 оной сумматай адли шахуугаар хараалагдана, тиин тэдэ түлбэринүүд бюджедэй бүхы доходуудай оройдоо 8,4 процентнь болохо байна.

Арад зонһоо налог болон гүрэнэй страхованиин мүнгэ суглуулха талаар финансова органуудай хүдэлмэридэ нёдондо жэлдэ үшөөл ехэнүүд дутагдалнууд байһан юм. Налоговой хүдэлмэриин эмхидхэлые һайжаруулхын тула зарим финансова органууд бүхы шухала хэмжээнүүдые абаагүй, 1949 ондо налог суглуулха түсэбэй дүүргэлтые хангаагүй. Белорусска, Литовско ба Казахска ССР-нүүдэй, Алтайска ба Краснодарска хизаарнуудай, Воронежско, Курска, Новосибирскэ, Омско ба Тамбовско областьнуудай финансова органууд хүдөө ажахын налог суглуулха хүдэлмэрие илангаяа хангалтагүйгөөр ябуулаа. Гүрэнэй страхованиин, илангаяа һайндуранай страхованиин түсэбые дүүргэлтэ болгохо хүдэлмэридэ Казахска ба Азербайджанска республикануудай финансова органуудта ехэнүүд дутагдалнууд байгаа.

Финансова хүдэлмэрилэгшэд бүхы шухала тобшололнуудые өөһэдтөө хэхэ ба доходуудай түсэбые, илангаяа налоговой ба страховой түлбэринүүдээр, дүүргэхэ хүдэлмэрие һайжаруулха ёһотой. Финансова хүдэлмэриин шанарые бүхы участогууд дээрэ дээшэлүүлхэ, гүрэнэй урдахи финансова уялгануудаа предприятинууд ба организацинуудай дүүргэхынь хойноһоо хиналтые шангадхаха, арад зонһоо орохо түлбэринүүдые саг соонь ба дүүрэнээр суглуулжа абалгые хангаха шухала.

Доходуудай саг соогоо ба дүүрэнээр оролго болбол манай орон соо арадай ажахые хүгжөөхэ ба культурые дээшэлүүлхэ талаар парти ба правительствын хараалһан хэмжээ-ябуулгын амжалтатай дүүргэлтые шухала хэрэгтэй мүнгэн зөөринүүдээр хангаха байна.

* * *

Нүхэд депутадууд! Советскэ арад болбол коммунистическэ партиин хүтэлбэри доро, сэсэмэргэн вождь нүхэр Сталинай **(нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альгаташалганууд)** ударидалга доро ябажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай дүүрэһэнэй һүүлээрхи богони болзор соо арадайнгаа ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэдөө угаа ехэ амжалтануудые туйлаба.

1950 оной—дайнай хойто тээхи Сталинска табанжэлэй түгэсхэлэй жэлэй гүрэнэй бюджет болбол арадай ажахые дам саашадань хүгжөөн дэбжээхэ, ажалшадай тэниглэн байдал ба культурые дээшэлүүлхэ талаар парти ба правительствын хараалһан зорилгонуудые бэелүүлхэ ябадалые мүнгэн зөөреэр хангана.

Арадай ажахыдахи нөөсэлэлгын арга боломжонуудые саг соонь ба дүүрэнээр элсүүлэн гулидхахын тулада бүхы хэмжээнүүдые абаха. Материальна ба мүнгэн зөөринүүдые гаргашалхада тон нарин алмалта хангаха, советскэ финанснуудай дам саашанхи бэхижэлтые ба түхэригэй юумэ худалдажа абаха хүсэнэй дээшэлэлтые туйлаха шухала.

Өөрынгөө дайшалхы авангардые—большевистскэ партиие тойрон жагсаһан манай ороной ажалшад, нүхэр Сталинай **(үни удаан үргэлжэлһэн альгаташалганууд)** сэсэмэргэн ба шалгагдамал хүтэлбэри доро арадай ажахын түсэбые ба СССР-эй гүрэнэй бюджедые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада бүхы шухала юумэ хэхэ байһандань ямаршье ажаг һэжэггүй. Советскэ арад 1950 оные коммунистическэ общество байгуулгада шэнэнүүд алдарта илалтануудаар тэмдэглэхэ байхал.

Гениальна багша ба вождь, коммунизмын агуухэ уран барилгаша нүхэр Сталин энэ үг зорилго тээшэмнай бидэниие этигэлтэй найдабаритайгаар хүтэлэн ябана!

(Нэрьемэ альгаташалганууд, оваци болоно. Бултадаа хүл дээрээ бодобо. Депутадууд ба айлшад хадаа Советскэ арадай бүхы илалтануудые зоригжуулагша ба эмхидхэгшэ—агуухэ вождь ба багша нүхэр Сталиниие халуунаар амаршална).

Японско парламентын дээдэ палатада болоһон һунгалтанууд тушаа

ЛОНДОН, июниин 8. (ТАСС). Рейтер агентствын токийско корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, японско парламентын дээдэ палатада болоһон һунгалтануудай эсэсэй дүнгүүдээр либеральна (правительственна) парти 52 мандат (1949 оной һунгалтануудта орходоо либеральна партиин кандидадуудай түлөө 3 миллион голос үсөөнөөр үгтөө), социалистическэ—36, демократическа—9, «Риокуфукай»—9, дулдыданги бэшэнэр—19, коммунистическэ 2 ба бусад партинууд 5 һуури абаа.

Либеральна парти советнигүүдэй палатада юрэнхыдөө 76 һуури, социалистическэ—61, «Риокуфукай» общество 50, демократическа—29, коммунистическэ—4, дулдыданги бэшэнэр—22 ба бусад партинууд 8 һуури абаһан байна.

Баруун Германиин хүдэлмэригүй залуушуулай зоболон

ПРАГА, июниин 4. (ТАСС). Берлинһээ Телепресс агентствын корреспондентын дамжуулһанай ёһоор, германска предприятинуудые задалха тушаа английска политикын үндэһөөр хүдэлмэригүй үлэһэн Ватенштед-Зальцгиттер районой 5 мянган хүбүүд, басагадай олонхидынь Ганновеж-Мюнденэй даргадахи ажалай лагерьта һаяар эльгээгдэхэнь. Хүдэлмэригүй залуушуул хадаа урдада байһан гитлеровскэ «албата ажалай» лагерьнуудта залуушуулые хүмүүжүүлдэг байһан гуримаар «хүмүүжүүлэгдэхэ» байна.

Боннско марионеточно ёһо журам хадаа Баруун Германиин залуушуулые американска дайнай хүнэһэн болгохо тухай американска захиралтые шадаал һаа богони болзорто бэелүүлхын тула али болохо юумэ хэнэ гэжэ энэ һүүлшын алхам шэнээр гэршэлнэ.

Гидроэлектростанциин барилга дээрэ

Бурят-Монголой республика дотор зуу гаран колхозууд электрифицировалагдаһан. Колхозно үйлэдбэри дээрэ электроэнерги үргэнөөр хэрэглэгдэдэг, олон колхозниигуудые гарай элдэб хүдэлмэринүүдһээ сүлөөлдэг, үйлэдбэриин процессые хурдадхадаг, хүдэлмэриин хүсэ ба зөөри хэрэгсэлнүүдые алмадаг байна.

Революциин урда тээ город тосхон хоёрой хоорондо бии байһан онсо илгаанууд мүнөө түргэнөөр үгы хэгдэжэ байнхай. Колхозно тосхондо электричество болбол ганса шье колхозно үйлэдбэриие шэнэдхэн байгуулна бэшэ, мүн колхозник бүхэнэй ажабайдалда бүхөөр орожо байна. Электроутюг, электроплита, электрочайник болон бусад колхозниигой үнэхөөрөө гэрэйнь зөөри болоно.

Артельнэ ажахы бүхэн мүнөө колхозно бүхы үйлэдбэреэ электрификацилхые оролдоно. Республикын колхозууд галаар ба уһаар хүдэлдэг улам хүсэтэй электростанцинуудые барина. Сэлэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз галаар хүдэлдэг электростанциингаа колхозно үйлэдбэриинь хүсэд хангахагүй болоходонь, нёдондо шэнэ гидроэлектростанци бариха гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиин, үнгэрэгшэ жэлдэ Убукун гэжэ уулын горхон дээрэ ГЭС-эй барилгын хүдэлмэри дэлгэрээ һэн. Мүнөө жэлдэ барилгын хүдэлмэри үргэн далайсатайгаар үргэлжэлүүлэгдэжэ байна. Сентябрь соо электростанциинь ашаглалгада сруулагдажа, МТФ-гэй һаалишад электрын хүсөөр үнеэдээ һаадаг, малайнгаа тэжээл бэлдүүлдэг болохо, уһа шэрэдэг бочкын орондо водопровод хүдэлхэ байна. Мүн токар на бэ үрэм, дэлгын станогууд, молотилканууд ба сортировконууд электричествээр хүдэлгэгдэхэ юм. Электрын хүсэн болбол нилээд олон колхозниигуудые гарай ажалһаа сүлөөлхэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозницанууд ГЭС-эй барилгада ошожо ябана. (дээрэһээ). Уһанай урдаха канава малталга. Уһанай хаалтын клеткэнүүдые шоройгоор дүүргэлгэ. **М. Минеевэй** фотоочерк.

Эхэ орондоо малажалай продуктнуудые элбэгээр үгэе!

Нэгэшье литр һү ондоо тээшэнь гаргашалхагүй

Гүрэндэ һү тушаалга Мухаршэбэрэй аймагта тон хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Июниин 1-нэй байдалаар, гүрэндэ һү тоһо тушааха хахад жэлэйнгээ түсэбые тус аймаг миил 29,0 процент дүүргээд байна. Энэнэй гол шалтагаан хадаа аймагай олон колхозуудта һү тоһоёо доторой хэрэгсэлдэ ба хажуу тээшэнь гаргашалдаг ушар болоно.

Никольско сельсоведэй Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Варфоломеев) хахад жэл соо 284 центнер һү тушааха түсэбтэй аад, оройдоо 19 үлүүтэй центнер тушааһан байха юм. Тиихэ мүртөө һүүлэй үедэ 800 литр һү доторой хэрэгсэлдэ гаргашалаа. Хара-Шэбэрэй сельсоведэй «Путь Октября» колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Медведьев) жэлэй эхинһээ хойшо оройдоо 3 центнер һү гүрэндөө тушаагаа. Энэ колхоз майн һүүлшын арбан хоног соо һааһан һүнһөө нэгэшье литр гүрэндэ тушаагаагүй. Ново-Заганска сомоной XVIII партсъездын нэрэмжэтэ (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Симухин), Подлопатинска сельсоведэй «Авангард» (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Денисов) колхозууд гүрэндэ һү тушаалгые тон хангалтагүйгөөр үнгэргэжэ байна.

Гүрэнэйнгөө урдахи арюун уялгые дүүргээгүй аад лэ, һү тоһоёо эдэ хүтэлбэрилэгшэдэй иишэ тиишэнь гаргашалжа байхадань, бэлэдхэлэй Министерствын аймагтахи түлөөлэгшын орлогшо нүхэр Бельский зохихо хэмжээ абанагүй, энэ шухала удхашанартай хэрэгые өөрөө бүтэхэдэ найдажархёод һууна.

Гадна, зун боложо, һү тарагай элбэгжэбэшье «Шэнэ Байдал» «Улаан Туяа» ба бусад колхозууд мүнөө хүрэтэр һү тушааха пунктнуудгүй байһаар.

Һү тушаалгаар гараһан таһалдалые түргэн зайлуулхын тула бэлэдхэлэй органуудай хүдэлмэрилэгшэд бүхы хүсэеэ элсүүлхэ, һү тоһо доторой ба бусад хэрэгсэлдэ гаргахагүй ёһотой. Гадна һү тушаажа абаха ба болбосруулха пунктнуудые олоор байгуулжа, тэдэниие шухала түхеэрэлгэ хэрэгсэлээр хангаха шухала байна.

Г. Данзанов.

Хиналта шалгалтын һула байхада...

Энэ жэлдэ Хориин аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд малажалай продуктнуудаар гүрэнтээ саг соонь тоосохо тушаа шанга хэмжээнүүдые үшөөл абаадүй байһаар. Тэрэнэй эсэстэ энэ колхоз үнгэрһэн 5 һара соо гүрэндэ һү тушааха түсэбөө миил 35 процент дүүргэһэн байха юм. Шалтагааниинь юуб гэхэдэ, МТФ-гэй хүдэлмэрилэгшэд, илангаяа тэрэниие даагша нүхэр Самбуева һү һаалгые дээшэлүүлхын түлөө оролдодоггүй байха юм. Үнгэрһэн табан һара соо үнеэн бүриһөөнь сүүдхэ бүридэ миил хоёр литр һүн һаагдаһан байна. Гадна, һүнэйнь тоһолиг оройдоо 2,5—3,4 процент байдаг. Тиимэһээ 40 литр һүн бүриһөө миил 1 килограмм тоһон абтадаг байха юм. 1950 он соо энэ фермэ дээрэ нэгэшье удаа контрольно һаалга эмхидхэгдээгүй. Һаалишадай ажалай эмхидхэлые зүбөөр табиха тушаа колхозой правленишье, фермые даагшашье анхаралаа табидаггүй байна. Зарим һаалишадта 19 үнеэн, заримдань 8 үнеэн даалгагдажа үгтэнхэй байдаг. Үнеэдые 3 удаа һаалганда бэлэдхэл эндэ үшөө эхилээдүй байһаар.

Тэрэшэлэн энэ колхоз гүрэндэ нооһо тушаалгые хангалтагүйгөөр ябуулжа байна. Эндэхид үнгэрэгшэ жэлдэ түсэбөө дүүргэжэ шадангүй, гүрэндөө аяар 6 центнер нооһо үритэй болоһон байгаа. Гэбэшье, 1950 ондо нооһо хайшалалга ба тушаалгые урдынхи шэнгеэр удааруулжа байха юм. Июниин 1-нэй мэдээгээр эндэ нооһо хайшалха түсэбынь оройдоо 14 процент дүүргэгдэһэн байгаа. Энэ хүдэлмэридэ элсүүлэгдэһэн 8 хүн үдэр соо 30—40 хони хайшална. Хэрбээ тэдэнэй темпээ шангадхаагүй һаань, нооһо хайшалалга эндэ аяар июлиин 15 хүрэтэр үргэлжэлхэ болоно.

Мүн энэ колхоз үндэгэ тушаалгые мүнөө хүрэтэр дүүргээдүй ба дүүргэхэ хэмжээнүүдыешье абаадүй байһаар.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэд гүрэндэ малажалай продуктнуудые тушаалгын ябасада хиналта ба шалгалта тон һулаар хэдэг, энэ шухала хэрэгые имагтал фермэнүүдые даагшадта тоходог байха юм.

Б. Намжилон.

Эдэбхитэй хүдэлмэрилэгшэ, эрхим агитатор

Надеенскэ сельсоведтэхи һү, зөөхэй болбосоруулха пунктые даагша нүхэр А. М. Колесов ажалдаа үнэн сэхээр хандажа, колхозуудһаа, мүн колхозниигуудһаа һү тушаан абалгые һайнаар ябуулжа байна. Нүхэр Колесов хадаа колхозниигуудай һү асархыень лэ хүлеэгээд һуудаггүй, харин тэдэнэй гэр байрануудта ошожо, ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулдаг байха юм.

Энэ нүхэр гүрэндэ һү тушаахаяа ерэгшэдые бишыхашье һаатуулдаггүй, һүнэй тоһолигые зүбөөр тодорхойлдог. Тиимэһээ сельсоведэй колхозниигуудай дунда хүндэтэй болонхой.

Байгша оной апрель соо нүхэр Колесов һү тушаажа абаха түсэбөө 110 процент дүүргэжэ, Тарбагатайн аймаг соо түрүү һуури эзэлээ һэн. Мүн май соо нилээд ехэ һү тушаажа абаа.

Эдэбхитэй хүдэлмэрилэгшэ, эрхим агитатор А. М. Колесов хадаа тус сельсовет доторхи колхозуудай ба колхозниигуудай гүрэндэ һү тушаалгаяа болзорһоо урид дүүргэхэ ябадал хангаха байһаниинь лабтай.

К. Антонов.

Үбһэ хуряалгын машинануудые удаанаар заһабарилна

Заиграйн аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз дүүрэн бэшэ мэдээгээр 12 сенокосилка, 8 морин тармуур, 70 хажуур, 150 гар тармуур заһабарилжа бэлэн болгоо.

Гэбэшье, тус аймагай олонхи колхозууд үбһэ хуряалгада бэлэдхэлые хүсэд эхилээдүй шахуу. Дабаатын сомоной колхозууд энэ талаар илангаяа ехэ гээгдэлтэй. Жэшээлхэдэ, «Арбижал» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Галсанов) оройдоо нэгэ сенокосилка заһабарилһан нэрэ зүүгээд, үбһэ хуряалгада энэ гэхэ бэлэдхэл хэнэгүй. Тэрэшэлэн тус сомоной «СССР» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Бадмаев) мүнөө хүрэтэр нэгэшье машина заһабарилаагүй байха юм. «Улаан Эрхирик» колхоз үбһэ хуряалгын машина зэмсэгүүдые үни хада заһабарилжа дүүргэхэ аргатай аад, энэ хүдэлмэрие унжагайруулһаар.

Гадна, тус аймагай хэдэн колхозууд сабшалан һайжаруулха хүдэлмэриин түсэбые дүүргээгүй. Тэд, аймагай хүтэлбэрилхы организацинуудай зүгһөө энэ талаар колхозуудһаа эрилтэ хэгдээгүй байха юм.

— Үбһэ хуряалгада бэлэдхэлые юундэ унжагайруулнабта,—гэжэ гээгдэнги колхозуудай түрүүлэгшэнэрһээ асуухада:

— Саг үшөө эртэ байна, үрдихэбди, — гэжэ һанаа амарханаар харюусадаг. Энэ хадаа заиграйнхидай һанаа амархан һуужа байдагыень гэршэлнэ.

И. Баженов.

НОМУУДАЙ ПОЛКО

(Хүдөө ажахын литература)

Климентьев—«Зүгы үсхэбэрилгэ». (5 түхэриг 20 мүнгэ сэнтэй) Энэ ном соо зүгы үсхэбэрилгөөр гол асуудалнуудта харюу үгтэнэ.

В. А. Одинцов—«Үрэ жэмэстэ питомнигуудай түрүү дүй дүршэл» гэһэн ном. (2 түхэриг 20 мүнгэ сэнтэй). Эндэ үрэ жэмэстэ мододые ургуулха талаар туйлаһан түрүү питомнигуудай дүй дүршэлнүүд харуулагдана.

Н. П. Чирвинский—«Суглуулагдамал зохёолнууд» I том. (13 түхэриг 30 мүнгэ сэнтэй) малые тэнжээхэ ба хооллуулха тухай энэ ном соо бэшэгдэнэ.

Е. А. Богданов — «Суглуулагдамал зохёолнууд» (9 түхэриг 60 мүнгэ сэнтэй). Малые яажа шахан таргалуулха тухай энэ ном соо бэшэгдэнэ.

П. С. Уласевич—«Малай бруцеллез» гэжэ үбшэн ба тэрээнтэй тэмсэл» гэжэ ном. (2 түхэриг 10 мүнгэ сэнтэй). Энэ ном бруцеллез үбшэниие таниха, мүн тэрэниие аргалха хэрэгтэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ ехэхэн туһаламжа болохо үгэхэ юм.

«1950 оной колхозниигой календарь» (3 түхэриг 60 мүнгэ сэнтэй).

«Улаан клевер» гэжэ ном. (7 түхэриг 30 мүнгэ сэнтэй). Улаан клевер яажа тариха, ургуулха ба харууһалха тухай энэ ном соо бэшэгдэнэ.

Семинар болобо

Курумканай дунда һургуулиин багшанарта зорюулһан 4 үдэрэй семинар «Туберкулезтой яажа тэмсэхэб» гэһэн темээр үнгэргэгдөө. Тус семинар дээрэ аймагай больницын главна врач Ц. Харпухаева лекцинүүдые уншаа.

Семинарта хабаадагшад энэ лекцинүүдые ехэ һонирхолтойгоор шагнажа, һүүлээрнь дэлгэрэнгы хөөрэлдөөнүүдые хэһэн байна.

З. Сажинов.

Эдир футболистнарай уулзалга

Бага-Куналейн хүүгэдэй байшангай уряалаар Бичурын хүүгэдэй байшанда хүмүүжүүлэгдэгшэд айлшаар ерэһэн байна. Тус хоёр байшангай хүүгэд футболоор наадалгын мүрысөө хэжэ, энээндэ бага-куналейнхид 3:2 тоотойгоор илаһан байна.

Мүн Бичурын ба Бага-Куналейн дунда һургуулинихид энэ мүрысөөндэнь хабаадалсажа, бичурынхид нүгөөдүүлээ 13:0 тоотойгоор илаа.

Илагшадта шангууд үгтэбэ.

Ф. Степанов.

Харюусалгатай редактор **Д. Д. ЛУБСАНОВ.**

РЕДАКЦИИН АДРЕС: Улан-Удэ ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: отв. редактора—23; АТС—1-80, зам. отв. редактора—7-85; отв. секретаря 3-23; отделов партийной и комсомольской жизни культуры и быта—4-52; пропаганды и агитации—7-85; сельского хозяйства промышленности и транспорта—6-84; переводов—3-23 писем трудящихся и информации — 6-84 (2 зв.); об'явлений 2-64 (2 зв.); Для междугородных переговоров—16.

Н—02320. Типография Управления полиграфии, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000